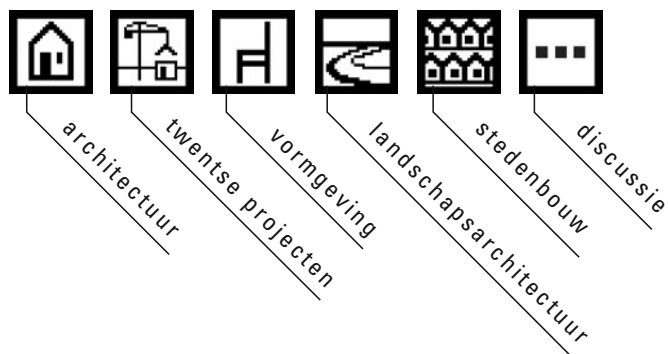

Architectuurcentrum Twente van 2006 naar 2007

Architectuurcentrum Twente van 2006 naar 2007

ArchitectuurcentrumTwente

1. Impressie 2006	2
2. Impressie 2007	3
3. Doelstelling en resultaat	5
4. Doelgroepen	5
5. Samenwerkingsverbanden	5
6. Educatie	6
7. Overige contacten	6
8. Masterclasses	7
9. Architectuurcentrum Twente en de media	7
10. Bereik en publiciteit	7
11. Periode en plaats van de manifestaties	7
12. Werkplan en tijdschema	8
13. Financiën	8
14. Jaarprogramma 2007	10
15. Jaarprogramma 2006	10
16. Verantwoordelijken	10
bijlage 1 programma-overzicht 2007	12
bijlage 2 programma-overzicht 2006	19

I. Impressie 2006

Het jaarprogramma dat het Architectuurcentrum Twente in 2006 heeft kunnen realiseren, toont op het eerste gezicht een opvallende diversiteit die ogenschijnlijk geen samenhang heeft. Bijzonder, en misschien wel uitzonderlijk, is dat in het jaarprogramma van 2006 de architectuur nauwelijks aan bod kwam. En dat terwijl aandacht voor architectuur toch tot de kerntaak van een architectuurcentrum zou moeten behoren. Het Architectuurcentrum Twente is een regionaal architectuurcentrum. Het ligt dan uiteraard voor de hand dat zij ook aandacht heeft voor het buitengebied en alles wat zich daarin afspeelt. Het stimuleren van bewustwording van kwaliteit, gaat in de opvatting van het bestuur en de programmaraad verder dan uitsluitend aandacht geven aan de resultaten, zoals een bijzondere architectonische schepping. Ruimtelijke ordening in al haar aspecten, heeft grote invloed op het beeld dat ons omringt. De kwaliteit van dat beeld is voor een groot deel bepalend voor hoe wij ons voelen. Het geeft antwoord op de vraag: 'Voel ik mij hier (nog) thuis?' In 2006 heeft het Architectuurcentrum Twente vooral gezocht naar de onderleggers die aan de ruimtelijke ordening, en de kwaliteit daarvan, ten grondslag liggen. Dus nu eens niet de output maar vooral de input. Dit is des te meer van belang nu het oosten van Nederland - en dus Twente - een verlengstuk wordt van de Randstad (de files van oost naar west en omgekeerd, groeien met de dag) maar ook een steeds belangrijker doorgangsgebied wordt naar Duitsland en de rest van Europa. Opvallend is dan dat de in 2006 georganiseerde activiteiten die deze vaak abstracte thema's behandelen, een bijzonder grote opkomst kenden en vaak ook landelijke betekenis kregen. Zo was er de zeer boeiende en leerzame bijeenkomst die een antwoord gaf op de vraag of er ook grenzen zijn aan de groei. Uiterst actueel, temeer omdat een van de uitgenodigde sprekers (Wim Derks, econoom aan de universiteit Maastricht) met zijn onderzoek over de afname van de bevolking enkele dagen later onderwerp was van het landelijke nieuws. Maar ook de bijeenkomst in het Duitse Gronau, waar gesproken werd over het toenemende grensoverschrijdend woon- en werkverkeer en de gevolgen daarvan voor de ruimtelijke

ordering in het grensgebied, werd druk bezocht. Dichter bij huis en na een hete en droge zomer wellicht nog meer tot de verbeelding sprekend, was het thema 'Water' dat in oktober aan de orde kwam. Hier werd het publiek uitgenodigd om aan een workshop deel te nemen om zo heel concreet te onderzoeken hoe het nieuwe waterbeleid van het Waterschap Regge en Dinkel en de Provincie Overijssel - niet alleen in de directe omgeving (huis en straat) maar ook verder (in stad en land) - effect heeft op de kwaliteit van de ruimtelijke ordening. Landschappelijke, stedelijke maar ook architectonische aspecten kwamen daarbij aan bod. Natuurlijk was 'het ontwerp' ook op de agenda van het jaarprogramma gezet. Het waren daarbij vooral de jaarlijks terugkerende evenementen die - ofschoon telkens met een andere invulling - voor het publiek inmiddels een grote herkenbaarheid hebben. De Dag van de Architectuur had dit jaar het landelijke thema 'Verboden Terrein'. In samenwerking met de BNA kring Twente werd een drukbezochte openstelling van de zendmast in Markelo georganiseerd. De capaciteit van de lift kon helaas de enorme toeloop niet aan en velen keerden dan ook huiswaarts zonder dat zij van het uitzicht over dit deel van Twente hadden kunnen genieten. De oproep om voor de toekomst van de zendmast ontwerpidéeën in te dienen leverde veel uiteenlopende, inspirerende en soms ook uitvoerbare ideeën op. De tentoonstelling 'Geslaagd Ontwerp', waar afstudeerwerk van academies en universiteiten werd getoond die een relatie met Twente hebben, werd dit jaar op een nieuwe locatie (Enschede) gehouden en kende veel belangstelling. De activiteit Architectuur en Publiek, waarbij de publieksprijs 'Archie' die jaar zou worden uitgereikt aan het mooiste winkelcentrum in Twente, kon door voorlopige stopzetting van de samenwerking met het dagblad Twentsche Courant/Tubantia - en het vergeefs zoeken naar een alternatief - helaas niet plaatsvinden. Naast deze ijkpunten in het programmajaar, was er inderdaad een divers programma ontwikkeld. Maar er was daarin weldegelijk samenhang. De gemeenschappelijke factor was daarbij de zoektocht naar de grondleggers, de voorwaarden en omstandigheden voor kwaliteit. Voor veel bezoekers was dat inspirerend en het gaf hen nieuwe inzichten. Naast de hierboven genoemde jaarprogramma-onderdelen,

Architectuurcentrum Twente

publieksprijs 'Archie'

zoals door de programmaraad geïnitieerd, heeft het Architectuurcentrum Twente ook gevraagd en ongevraagd initiatieven ontwikkeld en activiteiten (mede)georganiseerd die aansluiten op de doelstelling van het centrum. Een overzicht daarvan is te vinden in de bijlage.

Tot slot dient vermeld te worden dat het Architectuurcentrum Twente in 2006 gevraagd is te participeren in het opgerichte AtelierOverijssel. Het atelier, een initiatief van de Provincie Overijssel, is een in Zwolle gehuisveste denktank waarin gewerkt wordt aan verbetering en behoud van de ruimtelijke kwaliteit in de provincie Overijssel. Het onafhankelijke atelier wil het debat hierover een impuls geven door in plannen, evenementen en op internet gevraagd en ongevraagd voorbeelden te geven die leiden tot meer kwaliteit. In het atelier werken onder leiding van landschapsarchitecten Jandirk Hoekstra en Karen de Groot een aantal partijen samen die zich al een tijd bezig houden met aspecten van de ruimtelijke kwaliteit. Naast Het Oversticht, Kunst en Cultuur Overijssel, Dienst landelijk Gebied en Landschap Overijssel, participeert in de programmaraad ook het Architectuurcentrum Twente, vertegenwoordigd door de coördinator Peter van Roosmalen. Hoewel het AtelierOverijssel door de Provincie Overijssel wordt gesubsidieerd, heeft het een onafhankelijke positie. Vooralsnog kan het atelier voor een periode van twee jaar aan de slag, maar zoals Peter van Roosmalen tijdens de officiële startbijeenkomst al memoreerde: “Zorg voor ruimtelijke kwaliteit is een structurele zaak en verdient dan ook structureel aandacht”.

2. Impressie 2007

Mede naar aanleiding van kritische opmerkingen van de Adviescommissie van het Stimuleringsfonds voor Architectuur bij de beoordeling van de subsidieaanvraag voor het jaarprogramma 2006, hebben het bestuur en de programmaraad van het Architectuurcentrum Twente uitgebreid gediscussieerd over haar eigen functioneren en de wijze waarop het architectuurcentrum is georganiseerd. Als uitkomst van de discussies is vastgesteld dat het initiëren en uitvoeren van het jaarprogramma de kerntaak van de organisatie is. Dit jaarprogramma moet van voldoende inhoudelijk niveau zijn en moet samenhang

hebben. Dit betekent scherp, creatief en innovatief zijn, primair publieksgericht zijn en daarnaast ook meer of minder deskundig gericht zijn; afhankelijk van de doelstellingen in inhoud van het programma onderdeel (zorg voor een balans in het Jaarprogramma). Deze mix van bottom-up en top-down moet altijd informatief zijn voor een breed publiek en zich bevinden

op de randen van het vakgebied i.q. eye-openers te zijn. De uit de programmaraad samen te stellen werkgroepen dienen zich daarvoor te verdiepen in ‘the state of the art’ van het onderwerp.

De programmaraad heeft in aansluiting op de gevoerde discussie gemotiveerd en geëngageerd het jaarprogramma 2007 ontwikkeld. Als centraal thema is daarbij gekozen voor ‘Röring in Twente’ met als rode draad het opdrachtgeverschap in al haar varianten. Hoewel ook in voorgaande jaren ‘veranderingen’ in veel gevallen de aanleiding is geweest voor het organiseren van activiteiten, is dit thema nu meer dan ooit actueel. Onderwerpen die daarbij een rol spelen zijn ondermeer: de gemeentelijke herindelingen, de herwaardering van de lokale en regionale identiteit (inclusief de toegenomen belangstelling voor het industriële erfgoed), de bij lokale overheden toegenomen verantwoordelijkheid voor de kwaliteit van de ruimtelijke ordening, de groeiende betekenis van het particulier opdrachtgeverschap en de zich in rap tempo voordoende landschappelijke ontwikkelingen (als gevolg van herstructurering, betekenis van water en functieveranderingen). Naast de ‘ruimtelijke ordening’ als breed thema, zal ook worden ingezoomd op de architectonische en stedenbouwkundige aspecten. Zo worden ondermeer de stedenbouwkundige effecten van het particulier opdrachtgeverschap op de agenda gezet en zal de reanimatie van kleinschalig industrieel erfgoed worden behandeld en het belang daarvan voor de stads- en dorpsplattengronden. Ook de vormgeving van de talloze nieuwe Twentse gemeentehuizen zal worden besproken. Overigens zal de kwaliteit van het publieke opdrachtgeverschap in een speciale manifestatie aan de orde worden gesteld om zo een bewustwording en discussie te stimuleren over de verantwoordelijkheid hiervoor van de lokale politiek.

Met de uitwerking van deze onderwerpen in de vorm van lezingen, manifestaties en debatten, wordt de bewustwording over ruimtelijke kwaliteit bij het publiek gestimuleerd, maar ook bij bestuurders, ambtenaren en overige professionals, (zij vertegenwoordigen het publiek in publieke dan wel in private zin).

Daarnaast is er in het jaarprogramma specifieke aandacht voor jong talent. Om de ontwerpqualität in de regio te stimuleren zal de presentatie 'Jonge Twentse architecten bouwen' worden georganiseerd waarbij jonge architecten, die een eigen bureau zijn gestart, maar ook jonge architecten die bij de grotere bureaus werken, de gelegenheid wordt gegeven zich zelf te presenteren. In het kader van cultuureducatie zullen circa 20 jonge enthousiaste pubers (verg. het populaire televisieprogramma Idols) worden uitgenodigd om twee maanden lang, een dag per week op een plek bij een architectenbureau te worden gestationeerd. Met behulp van het computerprogramma 'Sketch-Up', waarin in 3-D van alles ontworpen kan worden, zal in competitieverband antwoord worden gegeven op de vraag wie de beste jonge ontwerper van Twente wordt! De manifestatie is gericht op het enthousiasmeren van jonge mensen voor het vakgebied van de architectuur, alvorens zij een definitieve beroepskeuze maken.

Geslaagd Ontwerp

Terugkerende en succesvol gebleken programma-onderdelen zijn de expositie 'Geslaagd Ontwerp' en de activiteit 'Film en Architectuur' met aandacht voor de procesgang om van een 2D idee tot een 3D set te komen. De jaarlijkse manifestatie 'Architectuur en Publiek', heeft het motto de Voorbeeldige Verbouwing, waarbij naast de doe-het-zelvers ook de eenmansbedrijven aan bod komen. Ook in 2007 zal de 'Dag van de Architectuur' in samenwerking met BNA kring Twente worden georganiseerd met dit jaar als thema 'Tijdelijk gebruik'. Om nieuw en vooral jong publiek bij de activiteiten te betrekken is een actieplan ontwikkeld en zal een educatieprogramma worden opgesteld bedoeld voor lager en middelbaar onderwijs.

Het jaarprogramma haakt in op de actuele situatie in de regio en wil daarover op een laagdrempelige wijze communiceren met een breed publiek om zo een bewustwording te stimuleren ten aanzien van ruimtelijke kwaliteit. Daarmee wordt een draagvlak ontwikkeld van waaruit de professionals én de politiek niet alleen gevoed worden maar ook worden gestimuleerd om zorg te besteden aan uiteenlopende kwaliteitsaspecten. De activiteiten dragen ook in belangrijke mate bij aan de deskundigheidsbevordering van ontwerpers en beleidsmakers. Deze koers heeft in 2006 en voorgaande jaren tot goede resultaten geleid en is voor het Architectuurcentrum Twente een stimulans om op deze weg verder te gaan. Een koers waarin culturele waarden, gebruikswaarden en toekomstwaarden bij elkaar komen en waarmee de abstractie van het thema ruimtelijke kwaliteit voor een breed publiek wordt gepopulariseerd maar tevens de randen van het vakgebied worden verkend en bediscussieerd. Daarnaast ontvangt het bureau van derden aanvragen voor het participeren in of het organiseren van activiteiten. Beoordeling daarvan gebeurt in overleg met voorzitter van de programmaraad, met aansluitend eventueel noodzakelijke afstemming met bestuur en/of programmaraad. Voor het inzetten van benodigde extra capaciteit zullen een of meerdere freelance projectmedewerkers worden aangetrokken die op projectbasis werkzaamheden verrichten t.b.v. de organisatie en uitvoering. De in 2006 gestarte participatie van het Architectuurcentrum Twente in het door de provincie Overijssel geïnitieerde AtelierOverijssel zal ook in 2007 worden voortgezet (zie ook: www.atelieroverijssel.nl). Voor en in opdracht van de gemeente Enschede wordt in het kader van Beeldende Kunst en Vormgeving een op het grensgebied van beeldende kunst en architectuur gericht programma ontwikkeld. Het programma heeft een looptijd van twee jaar en zal in 2007 en 2008 worden uitgevoerd. Onder de noemer 'Ontwerpen aan de Netwerkstad' kon in de afgelopen jaren dankzij onder meer een financiële bijdrage van de Kamer van Koophandel Veluwe Twente aan een aantal ontwerpers opdracht worden gegeven om geheel vrij een ontwerp te maken voor een deel van de Netwerkstad (het gebied dat wordt gevormd door de steden Almelo, Borne, Hengelo, Enschede en Gronau). Dit thema is al enkele jaren een

ArchitectuurcentrumTwente

ArchitectuurcentrumTwente

rode draad in de programmering van het Architectuurcentrum Twente. Ook in 2007 zal deze rode draad worden opgepakt met een door stedenbouwkundige Pieter Jannink (van bureau Must) te ontwikkelen ontwerpidee voor het grensgebied rond Haaksbergen en Duitsland.

3. Doelstelling en resultaat

Het Architectuurcentrum Twente organiseert sinds haar oprichting in 1999 uiteenlopende activiteiten met als belangrijkste doel het stimuleren van het denken over en het aanwakkeren van de discussie over architectuur, stedenbouw, tuin- en landschapsarchitectuur, interieurarchitectuur en vormgeving. Deze activiteiten zijn bedoeld voor een breed Twents publiek en in eerste instantie gericht op bewustwording en kennisbevordering. Het Architectuurcentrum Twente is werkzaam voor de gehele regio Twente; en dit betekent continue overschrijding van soms starre gemeentegrenzen en zelfs - waar het de Euregio betreft - landsgrenzen. De officiële doelstelling van het Architectuurcentrum Twente luidt als volgt: Het bevorderen van de belangstelling voor architectuur, stedenbouw, tuin- en landschapsarchitectuur, interieurarchitectuur en vormgeving in de regio Twente. In de praktijk betekent dit dat door het organiseren van lezingen, debatten, workshops, werkconferenties, tentoonstellingen en excursies de bestaande ontwikkelingen worden geanalyseerd en nieuwe ontwikkelingen worden gevolgd en op hun belang voor de Twentse regio getoetst. Het Architectuurcentrum Twente stelt aan de orde, stelt ter discussie en is een onafhankelijk opererend kennisbevorderend instituut. Zoals gebruikelijk worden - om de onafhankelijkheid van het Architectuurcentrum Twente te waarborgen - de onderwerpen vanuit verschillende invalshoeken behandeld, besproken en becommentarieerd. Het architectuurcentrum zal telkens weer proberen diepgravende vragen te stellen aan alle ontwerpers en plannenmakers die zich bezighouden met de ruimtelijke omgeving in Twente en het publiek uitnodigen daarvan getuige te zijn en aan het debat deel te nemen.

4. Doelgroepen

Door middel van het organiseren van allerlei activiteiten wil het Architectuurcentrum Twente iedereen informeren die in vormgeving is geïnteresseerd en wil zodoende meewerken aan het verbeteren van het Twentse woon- en werkklimaat voor zover het de ruimtelijke vormgeving betreft. Door middel van de activiteiten wordt getracht een discussie op gang te brengen en de kwaliteit van het debat op een hoger peil te brengen. Het architectuurcentrum merkt dat door het bieden van informatie en gelegenheid geven tot discussie, het debat over de ruimtelijke kwaliteit van deze omgeving op een interessant niveau getild kan worden. Het Architectuurcentrum Twente fungeert als onafhankelijk en erkend platform waar overheden, opdrachtgevers, ontwerpers, bewoners en overige betrokkenen hun vraagstukken en meningen kunnen agenderen en met anderen bediscussiëren.

Het publiek dat de activiteiten van het Architectuurcentrum Twente bezoekt is zeer breed samengesteld en varieert van architecten, stedenbouwkundigen, landschapsarchitecten, onderzoekers, theoretici/historici, studenten beroepsopleidingen tot bestuurders van de Provincie en de gemeenten, beleidsmakers, politici, welstandsorganisaties, corporatiebestuurders, beleggers, VAC's, projectontwikkelaars. Maar ook het algemeen publiek, buurt- en wijkverenigingen, schooljeugd, ckv-leerlingen en particuliere opdrachtgevers behoren daartoe. Door juist het 'lekenpubliek' te enthousiasmeren, te interesseren en uit te nodigen tot engagement, wordt draagvlak gecreëerd voor een klimaat waarin kwaliteit van belang is.

5. Samenwerkingsverbanden

De Provincie Overijssel heeft de haar toegekende verantwoordelijkheden ten aanzien van de ruimtelijke kwaliteit in de provincie opgepakt en heeft daartoe onder meer een onafhankelijk AtelierOverijssel opgericht dat in het ruimtelijke beleid een sturende rol krijgt. Het Architectuurcentrum Twente participeert in de programmaraad van het atelier en is

medeverantwoordelijk voor het initiëren en organiseren van een aantal activiteiten die met name interessant zijn voor de regio Twente.

Daarnaast zijn er bestaande samenwerkingscontacten met onder meer de grote Twentse gemeenten en het Rijksmuseum Twenthe.

De subsidie die het Architectuurcentrum Twente van de Kamer van Koophandel (KvK) in 2003 ontving biedt ook in 2007 nog ruimte voor het geven van een vrije ontwerpopdracht aan een vooraanstaand stedenbouwkundige of landschapsarchitect (met binding met de regio Twente) voor een deel van het gebied. Eerder werden er opdrachten gegeven aan Rein Geurtsen en Ton Schaap. In 2007 zal stedenbouwkundige Pieter Jannink een ontwerpidee ontwikkelen voor de regio Haaksbergen en het aangrenzende Duitse grensgebied.

Projecten die in samenwerking of op initiatief van derden worden ontwikkeld, worden tot de 'derde geldstroom' projecten gerekend. De programmaraad toetst ieder op aanvraag te organiseren project op overeenstemming met de doelstellingen van het architectuurcentrum en bewaakt de onafhankelijkheid van het instituut.

Met het Waterschap Regge en Dinkel zijn in 2006 contacten gelegd die onder meer resulteerden in een samenwerking bij de organisatie van de activiteit met het thema 'Water'. Het ligt in de bedoeling om de samenwerking met het waterschap ook in de toekomst concreet gestalte te geven.

Samen met de directeur van AKI ArtEZ Enschede zijn het Architectuurcentrum Twente de vaste juryleden in de jury van de door de Regio Twente georganiseerde jaarlijks uit te reiken 'Woonprijs Twente'. Tenslotte is de samenwerking met de Saxion Hogescholen, AKI ArtEZ te Enschede en andere universiteiten en hogescholen in Nederland in 2006 nader geconcretiseerd. De samenwerking spitst zich met name toe op het gebied van het organiseren van masterclasses en de inzet van studenten bij de werkgroepen van de Programmaraad (voorbereidend werk en onderzoek).

Met de gemeente Enschede is een samenwerkingsverband aangegaan om in het kader van het project Beeldende Kunst en Vormgeving een programma te ontwikkelen waarin de relatie architectuur en beeldende kunst tot uiting komt. Het project

beslaat een periode van twee jaar (2007 en 2008) en zal uit diverse programmaonderdelen bestaan die zich in en rond Enschede afspelen.

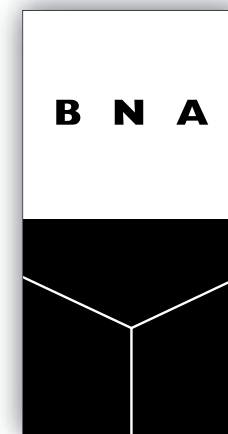
6. Educatie

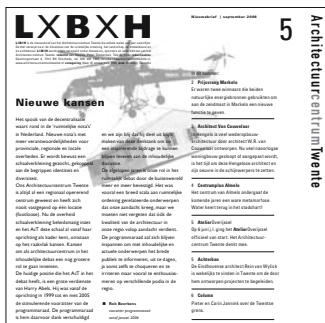
Educatie is voor het Architectuurcentrum Twente een breed gehanteerd begrip. Met de georganiseerde activiteiten wordt kennis aangedragen die niet alleen voor scholieren en studenten maar ook het brede (niet deskundige maar wel geïnteresseerde) publiek van betekenis is. Dat wil niet zeggen dat er geen specifieke aandacht is voor het onderwijs. Zo is eind 2005 door het Architectuurcentrum Twente contact gelegd met diverse instelling op het gebied van educatie, zoals het KCO (Kunst en Cultuur Overijssel), Space-soup (NAi) en diverse partijen uit het middelbaar onderwijs. In vervolg hierop is in 2006 door een stagiaire van de AKI ArtEZ kunstacademie een inventarisatie gemaakt van mogelijke samenwerkingsverbanden waaruit een educatief programma kan worden ontwikkeld, bedoeld voor het lager en middelbaar onderwijs. Op basis hiervan is een min of meer kant en klaar lesprogramma ontwikkeld met als thema architectuur, gericht op de Twentse situatie en de directe omgeving van de leerlingen. De in samenwerking met Saxion Hogescholen, AKI ArtEZ en andere universiteiten en hogescholen georganiseerde masterclass kan uiteraard ook gerekend worden tot het thema 'Educatie'.

7. Overige contacten

In 2006 zijn diverse bijeenkomsten bezocht, georganiseerd door de BNA-regio Oost waarbij de in de betreffende regio actief zijnde architectuurcentra de regiocoördinator informeerden over hun activiteiten. In samenwerking met de BNA kring Twente-Oost is de jaarlijkse Dag van de Architectuur georganiseerd. Drie maal is een bijeenkomst bezocht van de OLA (Overleg Landelijke Architectuurcentra). Incidenteel en soms ook structureel werkt het Architectuurcentrum Twente samen met de Regio Twente, Kunst en Cultuur Overijssel (KCO), Dienst Landelijk Gebied (DLG), Landschap Overijssel, Kunstvereniging Diepenheim, Kunstzaal Hengelo, Stichting 1900, Het Oversticht,

ArchitectuurcentrumTwente

Architectuurcentrum Twente

Waterschap Regge en Dinkel, museum Het Jannink, Rijksmuseum Twenthe, Twentse Welle en het Balenfestival. In het Duitse grensgebied is samenwerking gezocht met de Bund Deutsche Architekten (BDA).

8. Masterclasses

Een doelgroep die steeds nadrukkelijk bij de activiteiten wordt betrokken zijn de (wo-/hbo-) studenten. In de eerder georganiseerde projecten Hoogbouw in 2003 en Dorpen op het zand in 2004 zijn bijzonder positieve ervaringen opgedaan. Het succes was aanleiding om ook voor 2005 een dergelijke thema - in dit geval de toekomst van het Vliegveld Twente - op gelijksoortige wijze uit te werken. De voor het najaar 2005 geplande masterclass werd doorkruist door onvoorziene, gelijksoortige initiatieven van de gemeente Enschede waardoor uitstel en aanpassing van de uitgangspunten nodig was. De masterclass is uiteindelijk in het najaar van 2006 gehouden en heeft bijzonder verfrissende ideeën opgeleverd waarvan ook de lokale politiek met belangstelling kennis heeft genomen. Het succes van het format van de masterclasses - waarbij vooral de cross-over van verschillende opleiding tot interessante resultaten leidde - is voor Saxion Hogescholen en AKI ArtEZ aanleiding geweest contact te zoeken met het Architectuurcentrum Twente om te onderzoeken of structurele samenwerking mogelijk is. De masterclass over Vliegveld Twente is als pilotproject van die samenwerking ontwikkeld.

9. Architectuurcentrum Twente en de media

Een belangrijk contact tussen het Architectuurcentrum Twente en het publiek heeft in de afgelopen jaren tot stand kunnen komen dankzij de samenwerking met het dagblad Twentsche Courant/Tubantia (met name bij de activiteiten rond de publieksprijs 'Archie') en met RTV-Oost (bij de voorbereiding en uitwerking van de programmareeks 'Bewoonbaar verklaard'). Als gevolg van koerswijzigingen bij de Twentsche Courant/Tubantia en van gewijzigde subsidiestromen bij RTV-Oost, moest deze samenwerking eind 2006 worden stopgezet.

Voor de toekomst oriënteert het Architectuurcentrum Twente zich op nieuwe of aangepaste samenwerkingvormen met deze of nieuwe partijen die kunnen bijdragen aan het publieksbereik.

10. Bereik en publiciteit

Publiek wordt via diverse kanalen uitgenodigd de bijeenkomsten bij te wonen. Naast het mailbestand van het Architectuurcentrum Twente (ruim 2.000 adressen) en de homepage, worden de media - zowel regionale als landelijke - met persberichten geïnformeerd. Een groot aantal geadresseerden heeft eind 2005 aangegeven per e-mail herinnerd te willen worden aan de aanstaande activiteit. Deze dienst is eind 2006 geëffectueerd. Bij te organiseren tentoonstellingen worden affiches gemaakt en verspreid. Speciaal voor studenten wordt de informatie via het intranet van de opleidingen verspreid.

In september 2006 is de in 2004 ontwikkelde nieuwsbrief **LVBXH** verschenen. De nieuwsbrief wordt gratis verspreid onder alle donateurs, sponsors en subsidiënten en geeft achtergrondinformatie over de activiteiten van het Architectuurcentrum Twente en ontwikkelingen in Twente. Het ligt in de bedoeling om jaarlijks tenminste twee edities van de nieuwsbrief uit te geven. Begin 2007 wordt de in 2000 ontwikkelde internetsite van het Architectuurcentrum Twente vernieuwd.

11. Periode en plaats van de manifestaties

Het jaarprogramma wordt gedurende het kalenderjaar zoveel mogelijk verspreid uitgevoerd, waarbij in de zomerperiode een pauze is ingebouwd. Het Architectuurcentrum Twente is werkzaam voor de gehele regio Twente. Als consequentie daarvan heeft het architectuurcentrum ervoor gekozen geen vaste locatie te kiezen voor het houden van bijeenkomsten maar telkens weer op een andere plek actief te zijn. De feitelijke locaties worden in hoofdzaak bepaald door het onderwerp waarbij een regionale spreiding wordt nagestreefd.

12. Werkplan en tijdschema

De inhoudelijke activiteiten worden bepaald door de programmaraad, onder goedkeuring van het bestuur. De dagelijkse gang van zaken wordt vanuit het bureau gevoerd door de coördinator. De coördinator is in dienst voor 90%. Hij is de vaste aanspreekpartner en de contactpersoon voor het Architectuurcentrum Twente, hij realiseert de plannen van de programmaraad, uiteraard met hulp van leden van de programmaraad en/of andere betrokken vrijwilligers en hij geeft leiding aan de (freelance) projectmedewerker(s) en stagiaires. Daarnaast geeft de freelance zakelijk leider op projectbasis onder meer leiding aan evenementen, zorgt samen met de coördinator voor externe contacten en is verantwoordelijk voor het financieel management en de contacten met het bestuur. De activiteiten van de zakelijk leider zijn in hoofdzaak project gerelateerd. Vanaf 2005 verzorgt een freelance administratief medewerker de financiële administratie.

13. Financiën

In de begroting voor 2007 zijn enkele aanpassingen (verhogingen) doorgevoerd ten opzichte van voorgaande jaren. De verhogingen betreffen vooral de structurele kosten waaronder de personeelskosten. Naast de gebruikelijke indexering is er als gevolg van de inzet voor activiteiten ten behoeve van het AtelierOverijssel en voor de realisatie van het programma ontwikkeld in het kader van Beeldende Kunst en Vormgeving, een post gereserveerd voor het aantrekken van één of meerdere projectmedewerkers op freelance basis.

De omvang van de sponsorbijdragen (bedrijfsleven) was in 2005 flink gegroeid en heeft ook in 2006 een kleine verhoging gehad. Voor 2007 wordt uitgegaan van een stabilisatie van de bijdragen. Het aantal vijftientig-euro-donateurs (particulieren) bedroeg eind 2006 circa 175. De sponsor- en donateurbijdragen worden hoofdzakelijk aangewend voor dekking van de structurele kosten. Het Stimuleringsfonds voor Architectuur heeft de subsidieaanvraag voor het jaarprogramma 2007 slechts gedeeltelijk gehonoreerd. Door het werven van aanvullende cofinanciering zal getracht worden een mogelijk noodzakelijke aanpassing van het programma te voorkomen.

Naast een vergoeding voor de participatie van het Architectuurcentrum Twente in het AtelierOverijssel, heeft de Provincie Overijssel vanuit de eenheden Cultuur en Ruimte aan enkele in 2006 georganiseerde activiteiten subsidie verleend. Ook in 2007 zullen voor relevante activiteiten projectsubsidies worden aangevraagd voorzover die binnen het gevoerde beleid van de provincie subsidiabel zijn.

In de toenemende betekenis van 'water' in de ruimtelijke ordening speelt het Waterschap Regge en Dinkel een grote rol. In 2006 werd daarom zowel inhoudelijk als financieel een bijdrage gevraagd en ontvangen voor activiteiten die aan water gerelateerd waren. Ook in 2007 zal indien van toepassing het Waterschap Regge en Dinkel daarvoor benaderd worden. De overeenkomsten over de financiële bijdragen met de gemeenten Almelo, Enschede en Hengelo zullen 2007 worden gecontinueerd. Een verzoek voor verhoging van de structurele subsidie van de gemeente Hengelo is ingediend om zo de bijdrage meer in overeenstemming te brengen met die van de gemeenten Almelo en Enschede.

Op 1 januari 2007 waren de volgende bedrijven en instellingen sponsor of subsidiënt van het Architectuurcentrum Twente.

Architectenbureaus

- Architectenbureau Harry Kamphuis, Deurningen
- Architectenbureau John Velthuis, Oldenzaal
- Architectenbureau Mars, Borne
- Architectenbureau Ruud Marbus, Hengelo
- Beltman Architecten, Enschede
- Bouw Consulting Twente, Enschede
- Bruins & Koopman architecten, Enschede
- De Witte - Van der Heijden Architecten, Enschede, Groenlo
- Groothuis Postma Architecten, Hengelo
- IAA Architecten, Almelo, Enschede
- iDX architecten, Rijssen
- Jorissen Simonetti Architecten, Rijssen
- LKSvdD architecten, Hengelo
- MAS architectuur, Hengelo
- Morsink Architecten, Ootmarsum
- Nijhoff Korfker Architecten, Wierden

ArchitectuurcentrumTwente

- Royal Haskoning, Enschede
- Schipper Douwes Architecten, Wierden
- Te Kieft architecten, Borne
- Ten Dam De Leeuw Architecten, Diepenheim
- Van der Jeugd Architecten, Enschede
- Van Wylick Architecten, Eindhoven

Corporaties

- Almelose Woningstichting, Almelo
- Beter Wonen, Almelo
- Chr. Woningbouwvereniging De Goede Woning, Rijssen
- De Goorse Volkswoning, Goor
- Domijn, Enschede
- Hengelose Bouwstichting Ons Belang, Hengelo
- Lucht en Licht, Haaksbergen
- R.K. Woonstichting Ons Huis, Enschede
- Stichting Jongeren Huisvesting Twente, Enschede
- Stichting Wonen Wierden Enter, Wierden
- Stichting Woningbelangen Losser, Losser
- Stichting Woonmaatschappij Dinkelborgh, Denekamp
- Woningbeheer Sint Joseph, Hengelo
- Woningbouwvereniging Stad Delden, Delden
- Woningcorporatie De Woonplaats, Groenlo, Enschede
- Woningstichting Hellendoorn, Nijverdal
- Woningstichting Sint Joseph, Weerselo
- Woningstichting Sint Joseph, Almelo
- Woningstichting Vriezenveen - Westerhaar, Vriezenveen
- Woonbeheer Borne, Borne

Makelaars en vastgoed

- Euverman Temmink & Partners, Hengelo en Enschede
- Landerijenbureau Kromhof Pullen, Markelo en Enschede
- Leverink & Assen makelaars OG, Almelo, Borne, Enschede, Hengelo, Oldenzaal
- Reggeborgh Vastgoed Beleggingen, Rijssen
- Snelder Zijlstra Bedrijfsmakelaars, Enschede
- Ten Hag Bedrijfsmakelaars, Enschede

Bouwbedrijven

- Aannemingsbedrijf Van Merksteyn, Enschede
- Dura Vermeer Groep, Hengelo
- Janssen de Jong Projectontwikkeling, Hengelo
- Koopmans Bouw, Enschede

- Nijhuis Bouw, Rijssen
- Ter Steege Vastgoed, Rijssen
- Vastbouw Oost, Rijssen
- VWS Bouw en Vastgoedontwikkeling, Rijssen

Diversen

- Farwick Groenspecialisten, Enschede
- Gebr. van de Geest, Enschede
- Raab Karcher Eshuis, Vriezenveen
- Rabobank, Enschede, Haaksbergen
- Vitrapoint, Enschede

Subsidiënten

- Gemeente Almelo
- Gemeente Enschede
- Gemeente Hengelo
- Kamer van Koophandel Veluwe en Twente
- Provincie Overijssel
- Stimuleringsfonds voor Architectuur
- Waterschap Regge en Dinkel, Almelo

Giften en legaten

In 2005 is het Architectuurcentrum Twente officieel door de Belastingdienst erkend als een algemeen nut beogende instelling. Dit betekent dat vanaf 1 januari 2006 schenkingen aan het Architectuurcentrum Twente onbelast zijn (met dank aan Johan Cruijff en de Johan Cruijff-foundation). Hetzelfde geldt overigens voor erfenissen. Het is daarom voor particulieren te overwegen om het Architectuurcentrum Twente als begunstigde op te nemen in testamenten.

Verder zijn giften aan een algemeen nut beogende instelling aftrekbaar voor de inkomstenbelasting, al dan niet gedeeltelijk. Gewone giften zijn aftrekbaar als een bepaalde drempel wordt overschreden; giften in de vorm van termijnen van lijfrente zijn helemaal aftrekbaar. Zo is het Architectuurcentrum Twente dus op een fiscaal vriendelijke manier te ondersteunen. Voor giften in de vorm van een lijfrente is bemiddeling door een notaris vereist. De daarvoor gevraagde bemiddelingskosten worden door het Architectuurcentrum Twente gedragen.

14. Jaarprogramma 2007

zie ook bijlage 1

Het jaarprogramma 2007 ziet er als volgt uit:

7 feb	Bouwen met een architect Over particulier opdrachtgeverschap
22 feb	Jonge Twentse architecten bouwen
22 mrt	Impuls voor publiek opdrachtgeverschap - Boost in Twente
29 mrt - 11 mei	expositie over Jan Kuit, architect van voormalige V&D-gebouw in Enschede
12 april	discussie over gebiedsontwikkeling Vliegveld Twente
26 april	Reanimatie industriële complexen
2 en 3 juni	Architectuur en Film
23 juni	Dag van de Architectuur
sept	Geslaagd Ontwerp
27 sept	Bouwen voor het bestuur
25 okt	Architectuur en Publiek
22 nov	Particulier opdrachtgeverschap en de regie
Najaar	Archi-Idols

15. Jaarprogramma 2006

Voor een uitgebreid overzicht zie bijlage 2

1 jan-12 feb	Expositie Nico Zantinge, Twents architect
2 maart	Verstedelijking is eindeloos
20 april	Straatmeubilair
18 mei	Grenzeloos Bouwen
24 juni	Dag van de Architectuur
30 sept-21 okt	Geslaagd Ontwerp
26 okt	Boven alle peil
16 nov	Twente in the air

16. Verantwoordelijken

Het bestuur

Marjan Weekhout *voorzitter*
directeur Academie Ruimtelijke Ontwikkeling en Bouw,
Saxion Hogescholen Enschede en Deventer.
0570 60 3315

Wim van Egmond *secretaris*
oud wethouder gemeente Enschede.
053 431 7526

Derk Willem Ruesink *penningmeester*
belastingadviseur bij Verhoeven Ruesink Daniel
Belastingadviseurs Enschede.
053 436 1507

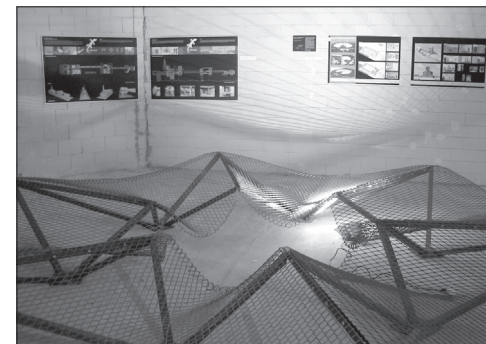
Rob Beerkens *namens programmaraad*
architect/directeur MAS Architectuur, Hengelo.
074 250 5453

Han Hannink *lid*
directeur Aannemingsbedrijf Van Merksteijn, Enschede.
053 431 9466

Harm Mannak *lid*
algemeen directeur Orkest van het Oosten.
053 487 8700

Jan Platenkamp *lid*
makelaar/taxateur o.g., Almelo.
06 295 44 501

Jan Stegink *namens programmaraad*
architect BETS architecten te Zaandam.
053 434 8602

Geslaagd Ontwerp 2006

ArchitectuurcentrumTwente

Jan Salverda *lid*
bestuurder Woningstichting Lucht en Licht Haaksbergen,
gedelegeerd bestuurder Woongroep Twente.
074 245 8300

De programmaraad

Harry Abels *architect*
directeur/architect IAA Architecten
053 432 4418

Rob Beerkens (*voorzitter*), *architect*
architect/directeur MAS Architectuur
074 250 5453

Diele Biemold *woonplanoloog gemeente Hengelo*
074 277 6545

André Bijkerk *landschaps- en tuinarchitect*
053 432 5899

Robert ten Dam *architect*
directeur/architect Ten Dam de Leeuw architecten
0547 35 2000

Ypkje Grimm *stedenbouwkundige gemeente Enschede*
053 435 7733

Paul Hajenius *beeldend kunstenaar*
053 430 4596

Joop Hoogeveen *docent*
beeldende vormgeving en kunstgeschiedenis
074 291 6558

Paul van der Jeugd *architect*
directeur/architect Van der Jeugd Architecten
053 435 0014

Walter Kemperman *architect*
BouwConsulting Twente
053 432 7104

Ilse Klein Brink *architect*
directeur/architect I_KB architecten
0546 850 012

Ruud van der Koelen *architect*
Van der Jeugd Architecten, Enschede
053 433 3430

Matthijs Meulenbelt *industriële vormgever*
074 267 1730

Ronald Olthof *architect*
Leijh, Kappelhoff, Seckel, vd Dobbelsteen architecten, Hengelo
074 266 9980

Wanda Roskam *stedenbouwkundige gemeente Almelo.*
0546 827 444

Johan Schepers *architect, vh deken BNA*
0570 630 273

Martine Schipper *architect*
schipperdouwesarchitectuur
0546 578 710

John Slot *stedenbouwkundige te Elspeet*
053 433 8390

Jan Stegink *architect*
BETS architecten te Zaandam.
053 434 8602

Peter Timmerman *medewerker Studium Generale*
Universiteit Twente
053 433 8255

Jet van der Tol *vormgeefster*
074 266 7236

Franka Werner *stedenbouwkundige gemeente Enschede*
0544 46 2464

Jeroen van Westen *beeldend kunstenaar*
053 431 9628

Piet Ziel *landschapsarchitect*
Royal Haskoning
053 483 0120

Het bureau

Peter van Roosmalen *coördinator (0,9 fte)*
Min. De Sav. Lohmanlaan 52, 7522 AR Enschede, 053 433 4232

Tom de Vries *zakelijk leider (op freelance-basis)*
Smedenstraat 272, 7411 RC Deventer, 0570 67 0643

Biagina Principato *projectmedewerker (op freelance-basis)*
Weth. Nijhuisstraat 238, 7545 NP Enschede, 053 431 6100

Minka Schipper *projectmedewerker (op freelance-basis)*
Sterkerstraat 15, 7545 TE Enschede, 06 509 173 21

Vaya Nijhof *bureaumedewerker (op freelance-basis)*
Thomas de Keyserstraat 135, 7545 BD Enschede, 053 432 58 36

Stagiaires *diverse stagiaires van uiteenlopende opleidingen*

bijlage I Programma overzicht 2007

Bouwen met een architect discussie

Over particulier opdrachtgeverschap

22 maart 2007

In Roombeek, de wederopbouwwijk in Enschede, ligt de ambitie hoog: vijftig procent van de woningen moet in particulier opdrachtgeverschap ontwikkeld worden. Een groot deel van de kavels is daarvoor reeds uitgegeven en een belangrijk deel daarvan is in ontwikkeling of is al gereed en bewoond.

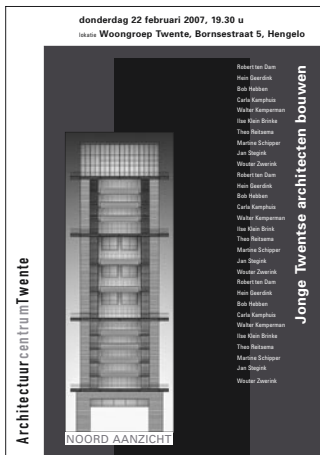
Na het aanvankelijke enthousiasme van de kaveleigenaren, dat resulteerde in uiteenlopende en vaak verrassende architectuur, lijkt de belangstelling voor een op maat gemaakt ontwerp tanende. Durf ontbreekt en er wordt steeds vaker gekozen voor standaard ontwerpen, de zogenaamde ladeplannen of cataloguswoningen, die op detail (een dakkapel, een extra serre of een iets andere gevelindeling) nog kunnen worden aangepast. Niet alleen het Architectuurcentrum Twente baart dit zorgen. Ook het Projectbureau Roombeek en de bouwadviesbureaus die in het gebied de kaveleigenaren met raad en daad bijstaan, constateren dat deze ontwikkeling niet meer aansluit bij de stedenbouwkundige en architectonische uitgangspunten zoals die door Pi de Bruin voor het plangebied zijn opgesteld. Als deze ontwikkeling zich doorzet, dan wordt Roombeek niet het stadsdeel dat zich kenmerkt door vernieuwde individualiteit, die de door de vuurwerk verwoeste woonwijk destijds zo karakteriseerde.

Het is daarom hoog tijd om de kaveleigenaren opnieuw te enthousiasmeren, te informeren en te inspireren. Net zoals dat destijds tijdens de eerste kaveluitgifte werd gedaan. Tijdens een bijeenkomst, waarbij vooral deze doelgroep nadrukkelijk zal worden uitgenodigd, zal niet alleen nog eens de uitgangspunten worden toegelicht die het stedenbouwkundige plan van De Bruin opstelde, ook zullen goede voorbeelden worden getoond en zal het proces van onder architectuur ontwikkelde particulier opdrachtgeverschap worden toegelicht. Aansluitend zal een oproep worden gedaan om deel te nemen aan een korte cursus 'Creëer je eigen woning' waarbij de

ArchitectuurcentrumTwente

ArchitectuurcentrumTwente

deelnemers tijdens vijf bijeenkomsten uitvoerig worden geïnformeerd over de architectuur, bouwprocessen en bouwkosten.

locatie Projectbureau Roombeek

doelstelling Kaveleigenaren stimuleren, inspireren en enthousiasmeren voor architectonische kwaliteit van de door hen zelf te bouwen woonhuis.

doelgroep Particuliere opdrachtgevers in Roombeek.

Jonge architecten bouwen presentatie en discussie

22 februari 2007

Veel jonge, net afgestudeerde architecten starten na hun opleiding een carrière als ontwerper binnen een bestaand bureau, maar velen beginnen direct of na een kort dienstverband een eigen bureau. Ook in Twente doet zich dit fenomeen voor. Wie zijn zij en hoe kunnen zij zich profileren in een markt waarin concurrentie een steeds grotere rol speelt? Het Architectuurcentrum wil een podium bieden voor de jonge, startende Twentse architect waar zij hun ontwerpvisie kunnen etaleren. Met deze schouw van Twents talent wordt een blik geworpen in de toekomst en de mogelijke inrichting van stad en land. 10 tot 15 jonge architecten worden uitgenodigd om in een 'pecha kucha', een hooguit 10 minuten durende 'Stand-up architects' met een snelle beeldpresentatie zichzelf te presenteren. Thema's: waarom wilde je architect worden, wat is je persoonlijke ambitie en wat is je eigen visie op architectuur en hoe heb je die al kunnen concretiseren. Hun presentatie zal samengaan met de expositie van de door deze zelfde groep jonge architecten gemaakte panelen en/of maquettes waarin hun visie nader wordt verklaard.

locatie Woongroep Twente, Bornsestraat 6, Hengelo.

doelstelling Jonge architecten een podium bieden om zichzelf te presenteren aan het publiek en vakgenoten. De jonge Twents ontwerptalenten komen zo in beeld waardoor een vernieuwing in de Twentse architectuur wordt gestimuleerd.

doelgroep Breed publiek, particuliere en professionele opdrachtgevers (ontwikkelaars, aannemers, gemeenten), vakgenoten (architecten, ontwerpers e.d.).

Impuls voor publiek opdrachtgeverschap

- **Boost in Twente** discussie

22 maart 2007

Na de gemeenteraadsverkiezingen, in maart 2006, is een nieuwe bestuursperiode van start gegaan met vele nieuwe wethouders en raadsleden. Ook voor ervaren bestuurders gaat er veel veranderen. Nederland blijft in beweging en bovendien heeft het rijk onder het motto 'Decentraliseren wat kan, centraal wat moet' meer beleidsruimte gegeven aan het lokale bestuur. Er ontstaan nieuwe verhoudingen in de ruimtelijke ordening en de inrichting. Klantgerichtheid, keuzevrijheid en luisteren naar de burger zijn veel gehoorde wensen bij die nieuwe beleidsruimte. Maar bestuurlijke verantwoordelijkheid willen nemen is meer dan een optelsom van persoonlijke wensen en belangen. Besluiten over de ruimtelijke ontwikkeling, het grote stedenbouwkundige plan, de ingrepen in steden en dorpen en ook de transformatie op het platteland zijn belangrijk vanwege de gevolgen voor de lokale gemeenschap tot en met de gehele regio. De gemeenten en de provincie zijn als publieke opdrachtgever meer en meer afhankelijk van de samenwerking met corporaties en andere marktpartijen. Dat geldt voor gebiedsontwikkelingen maar ook voor belangrijke openbare gebouwen zoals ziekenhuizen, stadskantoren en scholen. De architectuurnota 2006 zet de kwaliteit van het publieke opdrachtgeverschap weer op de agenda. Misschien worden de belangrijkste beslissingen wel genomen op regionaal niveau. Daar dreigt echter de opgave een kwestie van onpersoonlijke processen te worden. Wat is hier de ruimte voor ruimtelijke kwaliteit en dus geïnspireerde opdrachtgevers en inspirerende ontwerpers? 'Boost in Twente' brengt het publieke opdrachtgeverschap in de publieke arena en doet een appèl op de bouw- en ontwerpgemeenschap om uit hun afzonderlijke ivoren torentjes te komen. In wellicht geheel nieuwe coalities moeten weer mooie dingen gemaakt worden; we moeten weer terug naar de inspiratie. In het door het Architectuurcentrum Twente georganiseerde programma zal de discussie zich concentreren op drie aspecten waar de publieke opdrachtgever mee te maken krijgt: het gebrek aan culturele vitaminen, de overdaad aan deskundige regelgeving en de hinderlijke rol van de Europese regelgeving (o.m. aanbestedingen).

locatie Nieuwbouw ROC in Twente, locatie Almelo
doelstelling Bewustwording en discussie over de nieuwe verantwoordelijkheden van de lokale politiek ten aanzien van de ruimtelijke kwaliteit in hun gemeente.
doelgroep Breed publiek, wethouders, raadsleden, ambtenaren, architecten.

Jan Kuijt, architect van het voormalige V&D-gebouw in Enschede *expositie*

29 maart - 11 mei 2007

Het voormalige V&D gebouw in het centrum van Enschede heeft na jarenlange leegstand een nieuwe functie gekregen. Het gebouw is als Werkplein in gebruik genomen door diverse instanties die zich richten op werk en inkomen. Daarmee krijgt het publiek opnieuw toegang tot een opmerkelijke en karakteristiek gebouw, een ontwerp van de architect Jan Kuijt uit 1939. Het gebouw, dat niet alleen tot de hoogtepunten in het stadsbeeld behoort, maar ook exemplarisch is voor veel vooroorlogse warenhuizen, was jarenlang een regionale trekpleister met zijn opzienbarende lichtkoepel, glazen liften met liftboy en beroemde lunchroom, die fungeerde als ontmoetingsplek voor jong en oud in Enschede. Het pand maakt onderdeel uit van een serie warenhuizen die Kuijt in de jaren twintig en dertig van de vorige eeuw heeft ontworpen voor V&D in zijn functie als huisarchitect van het warenhuisconcern Vroom en Dreesmann. In deze functie heeft hij een belangrijke rol gespeeld bij de vormgeving van warenhuizen. Met veel oog voor detail ontwierp hij in totaal 11 warenhuizen, waaronder de V&D van Amsterdam, Utrecht, Haarlem en Maastricht.

In de tentoonstelling zal de architectuur van Kuijt belicht worden met als speerpunt een fototentoonstelling van de V&D in Enschede in zijn oude gloriedagen met zijn bijzondere details, zoals de grote lichtkoepel, het trappenhuis en glas in lood. Een ander belangrijk onderdeel van de tentoonstelling is de participatie van het publiek. Middels een oproep in huis aan huis en regionale kranten zijn foto's verzameld uit de glorie tijd van de oude V&D, waarbij we dan ook allerlei verhalen naar boven komen.

locatie Werkplein aan het kruispunt de Graaff in Enschede
doelstelling De vooroorlogse architectuur van warenhuizen onder de aandacht brengen en in het bijzonder de architectonische kwaliteit van de voormalige V&D in Enschede.
doelgroep Breed publiek

Over de gebiedsontwikkeling van het Vliegveld Twente *discussie*

12 april 2007

De voormalig luchtmachtbasis Enschede ligt in de stedendriehoek Enschede, Hengelo en Oldenzaal, een 400 hectare groot gebied. Met het opheffen van de militaire basis wordt gezocht naar een nieuwe invulling van het terrein. Een in november 2006 door het Architectuurcentrum Twente georganiseerde masterclass, waarbij een aantal studenten onder aansturing van enkele gerenommeerde ontwerpers tot opmerkelijke ontwerpideeën kwamen voor een mogelijk toekomstige invulling van het terrein, is ook de lokale politiek niet ontgaan. De discussie is nog lang niet afgerond. Over de huidige stand van zaken met betrekking tot de gebiedsontwikkeling zal het publiek geïnformeerd worden. Het Architectuurcentrum Twente wil daarbij een onafhankelijk platform zijn, waar op verschillende niveaus van gedachten kan worden gewisseld over de in werking gezette c.q. voorgenomen besluitvorming en mogelijke alternatieven in beeld houden. Uiteraard zullen ook de resultaten van de masterclass als cases worden ingezet.

locatie Nader te bepalen, in de directe omgeving van de voormalige vliegbasis.

doelstelling De discussie over de toekomst van vliegbasis Twente voor een zo breed mogelijk publiek toegankelijk te maken. Een achterliggend doel is niet op de automatische piloot de bestuurders te volgen, maar juist ook oog te houden voor andere creatieve impulsen.

doelgroep Een breed kader, te denken valt aan: bestuurders, Landschap Overijssel, provincie, Waterschap Regge en Dinkel, Stichting Lonneker Land en andere natuur- en milieuorganisaties, landschapsarchitecten, defensie en direct belanghebbenden.

V&D Enschede, jaren 50

Architectuurcentrum Twente

Reanimatie industriële complexen discussie

24 april 2007

Onder meer ingegeven door de toenemende globalisering wordt de discussie over de lokale en regionale identiteit op tal van plaatsen in Nederland gevoerd; ook - en misschien wel met name - in Twente (zie o.a. het succes van het project 'Proeftuin Twente'). Een belangrijke identiteitsdrager in de regio is het industrieel erfgoed in de vorm van grote en uitgestrekte complexen maar ook veel kleine ensembles die vroeger de textiel- en machine-industrie huisvestten. Zij vormen een wezenlijk onderdeel van de Twentse geschiedenis. Met de ineenstorting van de industrieën in de jaren zestig is niet alleen een erfenis nagelaten van gebouwen maar bleven ook sporen achter in de structuren van stad en landschap. Veel hiervan is in de afgelopen decennia verwaarloosd en vernietigd. Om de bewaard gebleven gebouwen nieuw leven in te blazen is veel creativiteit, energie en geld nodig. Om het belang van deze processen kracht bij te zetten, organiseert het Architectuurcentrum Twente een activiteit rondom de reanimatie van het industrieel erfgoed. Aan de hand van een drietal karakteristieke projecten in stad en dorp wordt het proces van behoud en revitalisering en de hiermee gemoeide belangen duidelijk gemaakt en uitgedragen aan een breed publiek. Naast de grote complexen (waar in voorgaande jaarprogramma's al door het Architectuurcentrum Twente aandacht is gegeven) zijn er ook tal van kleinere in dorpen als Boekelo, Losser en Ootmarsum die onderdeel zijn van het industriële netwerk in Twente en waar de industrie in belangrijke mate de stedenbouwkundige structuur heeft bepaald.

Daarbij komen de volgende vragen aan de orde:

- Wat is de blijvende invloed geweest van de industriële activiteit op het landschap, de infrastructuur en de bebouwing? Wat zijn de sporen van 'Deleted Twente'?
- Wat vindt er plaats voordat een projectontwikkelaar overgaat tot aankoop van een project? Aspecten zoals inventarisatie en onderzoek naar technische, historische en culturele waarden van gebouwen, planvarianten, economische aspecten, mogelijke functies in bestaande gebouwen, exploitatie komen hierbij aan de orde (bijvoorbeeld de herontwikkeling van het Hart van Zuid

in Hengelo).

- Hoe werkt een stedenbouwkundig/architectenbureau aan deze opgave?
- Hoe integreren voormalige industriële complexen met een nieuw ingebrachte functie binnen bestaande woonwijken? Het 'Fremdkörper-effect'.
- Is er voor geheel Twente een inventarisatie van alle reanimatieprojecten nodig om tot een totaalvisie te komen? Krijgen we niet teveel van hetzelfde en hoe blijft de binding met de lokale bevolking in stand?
- Wat zijn de exploitatiemogelijkheden voor de toekomst, afgezet tegen de afname van de bevolking?

locatie Nader te bepalen, aansprekend, gereanimeerd industrieel complex.

doelstelling Verwerven en uitdragen van inzichten in de processen van behoud en revitalisering van industriële complexen en het belang hiervan voor de stads- en dorpsplattegrond en stedelijke ontwikkelingen.

doelgroep Breed publiek, wethouder, raadsleden, ambtenaren, projectontwikkelaars, volkshuisvesters en architecten.

Architectuur en Film filmfestival

2 en 3 juni 2007

Veel programmatuur die in de huidige, digitale architectenpraktijk wordt toegepast vindt zijn oorsprong in andere disciplines.

De filmindustrie is wat dat betreft een belangrijke toeleverancier. Dit thema is het onderwerp van de manifestatie Architectuur en Film in 2007. Door te laten zien hoe bij het tot stand komen van een film het tweedimensionale storyboard tot een driedimensionale filmset transformeert, is daarbij het uitgangspunt. Deze transformatie doet zich in zekere zin ook voor bij het ontwerpen van computergames waarin complexe maar vaak zeer natuurgetrouwe driedimensionale beelden worden geproduceerd. Professionals op dit gebied worden aan het woord gelaten. Zij tonen de meest actuele stand van zaken en geven demonstraties van wat er nu allemaal op digitaal gebied mogelijk is. Tenslotte zal in één of meerdere films de resultaten en effecten van het proces van 2D naar 3D aanschouwelijk worden gemaakt. Het filmfestival zal in samenwerking met

Concordia Kunst en Cultuur Enschede worden georganiseerd
locatie Concordia Cinema, Oude Markt 15 te Enschede.
doelstelling Informatie over de nieuwste digitale technieken om 2D om te zetten naar 3D, met als voorbeeld de filmindustrie.
doelgroep Breed en jong publiek, architecten.

Dag van de Architectuur

23 juni 2007

Het door de BNA vastgestelde thema voor 2007 is 'Tijdelijk verblijf'. In overleg met de Kring BNA zal rond dit thema een programma worden opgesteld.

locatie Een nader te bepalen locatie in Twente.

Geslaagd Ontwerp *expositie*

september 2007

Deze jaarlijkse tentoonstelling, inmiddels de negende op rij, laat toonaangevend afstudeerwerk zien van jonge ontwerpers die een opleiding hebben gevolgd binnen Nederland (architectuur, industrieel ontwerpen, landschapsarchitectuur, stedenbouw en interieur) en waarvan de ontwerper of het ontwerp een relatie heeft met Twente. De afgelopen jaren deden 15 tot 20 net afgestudeerde studenten mee.

locatie Nader te bepalen geschikte expositieruimte in Twente.

Bouwen voor het bestuur *discussie*

Tendensen en ontwikkelingen in de vormgeving van Twentse gemeentehuizen

27 september 2007

De regio Twente telt thans 14 gemeenten (was vóór de herindeling 22) en vrijwel al die gemeenten zijn bezig of zijn voornemens een nieuw gemeentehuis te bouwen of hebben dat al gerealiseerd. Het effect van deze ontwikkeling is groot en divers en is vaak van grote betekenis voor de individuele burger. Vooral in de vele Twentse dorpsgemeenten heeft de verplaatsing van een gemeentehuis vaak betekenis voor de sociale cohesie in de gemeenschappen. Mede daarom zijn in een enkele gemeenten zogenoemde Kulturhusen ontwikkeld om tegemoet te komen

aan de behoefte om diverse publieke voorzieningen een (gecombineerd) onderdak te bieden.

Met een discussieavond en een aansluitende reizende expositie in alle Twentse gemeenten zullen diverse aspecten van het thema worden belicht: niet alleen de architectuur van de diverse plannen en het stedenbouwkundige effect daarvan in de soms kleine dorpskernen maar ook de rol (en kwaliteit) van het publieke opdrachtgeverschap komt nadrukkelijk aan de orde. Door de gerealiseerde, in uitvoering zijnde of voorgenomen bouwplannen naast elkaar te leggen en aan het publiek uitleg te geven over de verschillende en soms uiteenlopende ontwerpoverwegingen, wordt inzicht gegeven in de motivatie van de publieke opdrachtgever (zijnde het gemeentebestuur). Zo worden de ontwikkelingen rondom de huisvesting van het bestuurlijke apparaat in perspectief geplaatst. Zijn er golfbewegingen in het denken te onderscheiden en zijn er tendensen waarneembaar? Hoe vervullen de verschillende gemeenten hun rol als publiek opdrachtgever? Hoe komen de programma's van eisen en de locatiekeuze tot stand? Hoe zijn begrippen als transparantie, democratie en (locale) identiteit vertaald in vorm en materiaal. Met de nieuwe huisvesting van zowel het bestuurlijk apparaat (gemeentehuizen en/of stadskantoren) als de gemeenschapshuizen is in belangrijke mate de identiteit van de gemeenschap aan de orde. Door de ontwikkelingen naast elkaar te tonen wordt aan het bestuurlijk apparaat én aan de gemeenschap een spiegel voorgehouden en kan er wellicht geconstateerd worden of er een gemeenschappelijke, regionale identiteit waarneembaar is. In hoeverre heeft de sociale component in de verschillende programma's van eisen een sturende rol gespeeld en heeft zich dat kunnen vertalen in architectuur die zich al of niet verankert in een regionale traditie?

Of anders geformuleerd: ondervinden dit soort processen nu alleen maar scepsis bij de bevolking, of is men misschien stiekem ook wel een 'bietje wies' met het eigen gemeente- i.q. gemeenschapshuis?

locatie Start in kantoor Regiobestuur Twente in Enschede.

Daarna in een cyclus van telkens twee weken een reizende expositie langs alle Twentse gemeenten.

doelstelling Burgers, bestuurders en vakgenoten kennis laten

nemen van de nieuwe gemeentehuizen in Twente, inclusief de ideeën en tendensen die daaraan ten grondslag liggen. Wat is de stand van zaken en wat kunnen we meegeven aan gemeenten die nog niet in de initiatieffase zitten.

doelgroep Breed publiek, (gemeentelijke en provinciale) bestuurders, ambtenaren, adviseurs, stedenbouwkundigen en architecten.

Architectuur en Publiek De voorbeeldige verbouwing

publieksenquête

25 oktober 2007

Aangespoord door talloze televisieprogramma's en schappen vol met tijdschriften in de bookshops is het verbouwen een nationale volkssport geworden. Variërend van restyling of pimpen tot rigoureuze aanpak waarbij daken, gevels en dragende muren het moeten ontzien. Veelal blijft het bij goedbedoeld doe-het-zelven en soms worden professionals ingeschakeld. De markt van ZZP-ers (zelfstandigen zonder personeel), maar ook van bouwmarkten en meubelboulevards doet goede zaken. Maar hoe zit het met het ontwerp? Goed jatten is ook een kunst, maar zelfs dat is niet altijd eenvoudig. Om aan het ontwerpaspect meer aandacht te geven zal het Architectuurcentrum Twente in samenwerking met het de regionale verspreide huis-aan-huis bladen een publieksenquête uitschrijven waarbij het lezerspubliek wordt uitgenodigd uit een selectie van 16 genomineerde verbouwingen aan te geven wat zij in onze regio de mooiste/minst mooie vindt. De ontwerper/ZZP-er/interieurarchitect van de winnende verbouwing zal de jaarlijkse publieksprijs, de inmiddels bekende 'Archie', uitgereikt krijgen. De uitreiking van de 'Archie-2007' zal, zoals gebruikelijk, een feestelijk karakter hebben waarbij ruimte is voor muziek en cabaret. Studenten van de AKI zullen op creatieve wijze reageren op de genomineerde verbouwingen. Tijdens de feestavond is er tijdens de inloop, de pauze en na afloop gelegenheid om interieurarchitecten in een speed-date-achtige setting te consulteren over verbouwingsvraagstukken.

locatie Een nader te bepalen aansprekende locatie.

doelstelling Brede publieke aandacht voor de architectonische kwaliteiten van woningverbouwingen.

Het uitreiken van de publieksprijs 'Archie-2007' voor de mooiste,

meest vernieuwende en functionele verbouwing,

zal een bijdrage leveren aan de bewustwording van de kwaliteit van interieurarchitectuur.

doelgroep Het brede publiek.

Particulier opdrachtgeverschap en de regie

Ieder een eigen droom, samen een nachtmerrie? discussie

22 november 2007

Deze activiteit richt zich op de stedenbouwkundige aspecten van het particulier opdrachtgeverschap en het al of niet succesvol zijn van de daarbij gevoerde regie. In Roombeek (de wederopbouwwijk in Enschede), waar vijftig (!) procent van de woningbouw met particulier opdrachtgeverschap ontwikkeld wordt, is een zorgvuldige regie gevoerd. Hier heeft bijvoorbeeld het schouder-aan-schouder bouwen opmerkelijke kwaliteiten gekregen. Maar in veel gemeenten, waar aan particulier opdrachtgeverschap vaak de restgebieden in de Vindex-locaties, de stedelijke uitleggebieden of in de herontwikkelingsgebieden wordt gegund, ontbreekt het vaak aan samenhangende regie; bestemmings- en beeldkwaliteitplannen ten spijt. Veel gemeenten zuchten onder de 'terreur' van de lijst van kavelzoekers en proberen de opgeëiste grotere vrijheden in de randen van de stad te situeren. Op al deze plekken wordt geadverteerd met de fantasie van de eigenaar aan de macht die een droom mag realiseren. Zien we na bijna tien jaar het licht aan de horizon gloren, of overwegen sombere gedachten? Is hier sprake van ieder zijn eigen droom? Of van samen een nachtmerrie?

Daarnaast spelen in het buitengebied – in Twente valt dat onder het werkgebied van het Architectuurcentrum Twente – de veranderende omstandigheden voor de landbouw en de stagnerende realisatie van de Ecologische Hoofdstructuur (EHS). Die hebben geleid tot speciale verruiming van regels over bouwen op het platteland die provinciaal geregeld zijn onder namen als 'rood voor rood', of 'rood voor groen'.

Het programmaonderdeel wil vooral een tussentijdse evaluatie geven van goede en slechte voorbeelden van gevoerde regie (zowel in de regio als daarbuiten). Het moet in de discussie gaan over de grens tussen enerzijds de vrijheid (inherent aan het particulier opdrachtgeverschap) en anderzijds de beperkende

regie (die soms maximaal is en soms minimaal – o.a. welstandsvrij bouwen).

Het thema 'regie' is volgens de Programmaraad van het Architectuurcentrum Twente in de discussie over particulier opdrachtgeverschap een onderbelicht onderwerp, ofschoon de kwaliteit daarvan een belangrijke rol speelt in het eindresultaat en de waardering daarvan.

De volgende vragen zullen daarbij ook aan bod komen:

Hoe is de verhouding tussen regie en vrijheid in de verschillende projecten? Wat was de rol en de invloed van de regie op het eindresultaat? Was er wel regie, was er een supervisor en was er een beeldbepalend bestemmingsplan, c.q. beeldkwaliteitplan? Is er een samenhang tussen vorm van regie en objectief vast te stellen kwaliteit van de interactie tussen de vrij gebouwde objecten? Bij 'objectief' denken we dan niet alleen aan esthetiek, maar ook aan kwaliteit van openbare ruimte, duurzaamheid van het watersysteem, toegevoegde waarde aan het stedelijk/landelijk leven.

Zijn er verschillen zichtbaar in de vorm van particulier opdrachtgeverschap, tussen individueel of collectief particulier? Is er een overeenstemming tussen tevredenheid bij de bouwers en de maatlat van een kritische expert die naar de som der delen kijkt? Kunnen er conclusies getrokken worden die bijdragen aan wat de vrijheid van een particulier opdrachtgever kan inhouden, en vooral: wat de beste regie is voor stad, stadsrand en platteland?

locatie Een nader te bepalen aansprekende locatie.

doelstelling In de opzet wordt ruimte gevonden om bewoners/opdrachtgevers uit de besproken projecten aan het woord te laten om juist ook de belevingswaarde van binnenuit mee te kunnen nemen in een de vorm van voorzichtige conclusies over de verhouding tussen regie en vrijheid als 'garantie voor succes'.

doelgroep Het brede publiek, waaronder (potentiële) particuliere opdrachtgevers. Professionals zoals: architecten, stedenbouwkundigen, bouw bureaus, makelaars, projectontwikkelaars, beleidsambtenaren, politici.

ontwerpwedstrijd Archi-Idols

Najaar 2007

Vijf tot twintig scholieren van 15 t/m 19 jaar uit de hogere klassen van het voortgezet onderwijs (vmbo, havo en vwo) in Twente gaan strijden om de titel Archi-Idol 2007. De Archi-Idols worden ondergebracht bij Twentse architectenbureaus waar ze begeleid worden door deskundige architecten en tekenaars. De geselecteerde idols werken (mee) aan een ontwerpogave waarin alle fases van het ontwerpen voorkomen, zoals het analyseren van de opdracht, de vorming van het concept, schetsen, tekenen, materialiseren en presenteren. De ontwerpogave kan een gebouw betreffen maar bijvoorbeeld ook een stedelijk of landelijk vraagstuk. De voorselectie vindt - na een wervende oproep met posters e.d. - plaats op de scholen in de maanden september t/m oktober 2007 en behelst het ontwerpen van een droomhuis. Dit ontwerp, in de vorm van schetsen, tekeningen, maquettes, computeranimaties, fotocollages o.i.d., wordt beoordeeld door een jury bestaande uit de vakdocenten en enkele aan het project deelnemende architecten. De finale vindt plaats in de maanden november t/m december 2007 als de geselecteerde idols op de verschillende bureaus voor enkele uren per week aan de slag gaan. In deze periode komen ze een aantal keren bij elkaar voor tussenpresentaties, workshops, excursies (o.m. naar projecten, producenten en bouwmaterialenhandels), lezingen over o.a. architectuurgeschiedenis en instructies over tekenprogramma's. De vorderingen en gebeurtenissen zijn via een op te zetten weblog te volgen. De finale bestaat uit een eindpresentatie in de vorm van een expositie (een week) waarbij bezoekers zoals ouders, medeleerlingen en andere geïnteresseerden hun stem kunnen uitbrengen. Een vakjury (vakdocenten en architecten) beoordelen de resultaten. Op een spetterende finaledag geeft de vakjury hun commentaar op de resultaten en kan vervolgens het publiek hun definitieve stem uitbrengen waarna de Archi-Idol 2007 bekend wordt gemaakt. Afhankelijk van een mogelijke samenwerking met RTV-Oost zal de uiteindelijk vorm van jurering worden vastgesteld. De winnaar krijgt naast 'eeuwige roem' een laptop voorzien van de gebruikelijke programmatuur om de ambitie van ontwerper waar te kunnen maken.

locatie Een nader te bepalen aansprekende locatie.
doelstelling Met het programma Archi-Idols 2007 wordt vooral een beroep gedaan op middelbare scholieren die belangstelling hebben voor creatieve vakken. De leerlingen krijgen met het programma een snuffelstage aangeboden in een alternatieve en eigentijdse vorm. De deelnemende architectenbureaus krijgen jonge enthousiaste mensen in huis die een mogelijke potentie zijn voor de toekomst.
doelgroep Middelbare scholieren en hun achterban en de Twentse architectenbureaus.

Architectuurcentrum Twente

*Afscheid van Cor Boom als voorzitter van
het bestuur van Architectuurcentrum Twente*

Bijlage II

Programma overzicht 2006

Nico Zantinge, Twents architect *expositie*

8 oktober 2005 - 12 februari 2006

Met een tentoonstelling, een fietsroute en een dvd heeft het Architectuurcentrum Twente het publiek kennis laten nemen van het werk van architect Nico Zantinge en de betekenis daarvan voor Twente in relatie tot de architectuur in Nederland in de jaren 70 en 80. Het project gaf een beeld van een bescheiden maar belangwekkend architect, hoofdzakelijk opererend in Twente. De tentoonstelling werd op 8 oktober 2005 geopend (zie ook het jaarverslag 'Architectuurcentrum Twente van 2005 naar 2006'). Vanwege het succes van de tentoonstelling en de grote publieke belangstelling, is de expositieperiode verlengd tot 12 februari 2006. Zantinge heeft een enorme productie gehad en veel Twentenaren wonen met zeer veel genoegen in heel veel door hem ontworpen woonhuizen, vaak zonder zich bewust te zijn wie de architect was.

In de lokale en regionale pers is niet alleen uitgebreid aandacht gegeven aan de tentoonstelling maar ook aan de persoon en het werk van Zantinge. De tentoonstelling in het museumcafé van Rijksmuseum Twente liet op een inzichtelijke manier 6 projecten van Nico Zantinge zien door middel van tekeningen, foto's en een dvd waarin veelal oorspronkelijke bewoners aan het woord komen in interviews met Paul van der Jeugd.

De fiestroute 'Fietsen langs Zantinge', die speciaal voor deze tentoonstelling was samengesteld, laat tal van Nico Zantinge huizen zien. De route was tegen één euro verkrijgbaar op de museumlocatie en bij het architectuurcentrum en de vvv. Ook de op de tentoonstelling vertoonde films met interviews waarin de bewoners aan het woord komen, waren op dvd verkrijgbaar en bleken een groot succes te zijn. Op 11 januari 2006 zou de manifestatie worden afgerond met een lezing door architect Joop Bendsdorp waarin hij, naast de inspiratiebronnen van Zantinge ook de betekenis van het werk in relatie tot tijdgenoten, zou bespreken. Helaas kon op het laatste moment deze lezing niet doorgaan in verband met ziekte van de inleider.

locatie Museumcafé, Rijksmuseum Twenthe te Enschede

bezoekers Circa 10.000 bezoekers

Verstedelijking in Twente onbegrensd? discussie

2 maart 2006

De verstedelijking is een onderwerp van beleid. Maar voor wie bouwen we eigenlijk? Is het uit luxe of noodzaak? Heeft het beleid gefaald? Is de dynamiek een andere dan gedacht? Als verstedelijking wordt gevoerd door groei, wat is dan het alternatief? Kunnen we zonder groei en met een beleid gericht op kwaliteit? Moeten we bang zijn voor “verpaarding” enzo? Zijn er alternatieve ontwerpstrategieën voor verstedelijking? Allemaal vragen waar het Architectuurcentrum Twente tijdens een drukbezochte debatavond op 2 maart 2006 een antwoord op wilde hebben. In het publiek waren vertegenwoordigers van het beleid, bestuur en ontwerp aanwezig. Er waren 4 sprekers uitgenodigd, een planoloog, een criticus, een econoom en een landschapsarchitect. **Luuk Boelens**, hoogleraar planning van stad en regio, Universiteit Utrecht, constateert ingrijpende verschuivingen in de samenleving en vindt dat ontwikkelingen niet meer moeten worden ingegeven door de instituten, plannenmakerij (government), maar dat thema's, kansen en mogelijkheden (governance), sturend moeten zijn. De actoren, de spelers in het veld, bepalen de ontwikkelingen. Waarbij het ontwerp geen doel is maar middel.

Vincent van Rossum, architectuurcriticus en journalist, sluit hierop aan door te constateren dat stedenbouwers werken op basis van ideologieën die altijd najlen ten opzichte van de werkelijkheid. Voor hem geen grootschalige ontwikkelingen maar de weg van de geleidelijkheid waarbij wordt ingespeeld op de dan geldende behoeftes.

Wim Derks, econoom aan de universiteit Maastricht, schudt het publiek wakker met de resultaten van zijn onderzoek die aantonen dat de bevolking nu al afneemt. Derks voorziet als gevolg van de vergrijzing een nieuwe jaren zestig. Rond de vergrijzing vindt een groei plaats van regiogebonden activiteiten.

Jannemarie de Jonge, landschapsarchitect Alterra, Universiteit en Researchcentrum Wageningen, vindt dat we op zoek moeten gaan naar nieuwe strategieën om de zoekgeraakte relatie tussen volkshuisvesting en landbouw te herstellen. Dit moet niet defensief maar offensief. Met de vraag: “Wat is het laadvermogen, wat het landschap kan hebben”.

Simone de Bruin, Statenfractie Groen Links en

Wilbert Rodenhuis, lector risicobeheersing Saxion Hogeschool

namen deel aan de afsluitende paneldiscussie.

locatie Kulturhus De Bijenkorf, Marktstraat 23, Borne

bezoekers circa 160 personen.

Pröttel of prachtig discussie

Over de inrichting van de openbare ruimte

20 april 2006

Onder de titel ‘Pröttel of prachtig’ stond de kwaliteit van de inrichting van de openbare ruimte centraal en werd het thema vanuit verschillende invalshoeken belicht. Drie deskundigen gaven het publiek inzicht in het proces dat vooraf gaat aan het vormgeven van de openbare ruimte. Maar zij gaven ook hun commentaar op de gerealiseerde kwaliteit daarvan.

Bert ter Horst bevestigde in zijn lezing dat inspanningen nodig voor het inrichten van de openbare ruimte ook een te managen activiteit is. Met zijn formule $E = K \times A^2$ (Effect is het product van Kwaliteit en Acceptatie) gaf hij het belang van de acceptatiegraad aan. Als stadsdeelmanager Binnensingel in Enschede is het zijn taak om daarvoor bij alle betrokken partijen het benodigde draagvlak te krijgen. Ter Horst nam het publiek mee in een visuele rondleiding door het centrum van Enschede en noemde geslaagde (prachtig) maar ook de minder geslaagde (pröttel) voorbeelden van inrichting. Dat het ‘draagvlak’ een beleidsbepalend element is, toonde Ter Horst aan met de ontwikkeling op het stationsplein waar de huidige abri's aangepast zullen worden omdat de vormgeving wel erg fraai is maar onvoldoende beschutting geeft aan wachtenden en dus hun functionele waarde missen.

Gerard Kuiper, verkeerskundige bij de gemeente Hengelo, gaf een kijkje in de keuken door het ontwikkelingsproces van een straatprofiel te schetsen. Hij deed dat door de verschillende stadia van een ontwerpproces te tonen. Door de talloze aspecten te benoemen én te verklaren werd inzicht gegeven in de wijze waarop de openbare ruimte wordt ingericht. Volgens Kuiper is het ontwerpen van een straatprofiel iets anders dan alleen maar vormgeven. Volgens hem moet een ontwerp functioneel zijn maar ook een identiteit hebben. Zowel helderheid als karakter zijn daarbij aspecten.

Albert Fien tilde na de op de praktijkgerichte en zeer

ArchitectuurcentrumTwente

Architectuurcentrum Twente

leerzame inleidingen van Ter Horst en Kuiper, de avond naar een hoger niveau. Volgens Fien is de inrichting van de openbare ruimte sterk aan mode onderhevig en is er elke tien jaar een verandering bespeurbaar. Dat is in tegenstelling tot de stedenbouw. Het casco van de stad is de drager voor de inrichting, daaraan moet je niet tornen want dan tast je de structuur aan. De tijdelijke inrichtingselementen mag je veranderen. Als je een ingreep doet in het casco, dan moet je je realiseren dat dat weer honderd jaar mee moet kunnen. De voorbeelden die Fien toonde onderstreepten zijn stelling. De continue gedachte is volgens hem van essentieel belang voor de inrichting van de stad.

Pas in het afsluitende debat werd geconstateerd dat de aanwezigheid van mensen bepalend is voor de kwaliteit (en het ontwerp) van de openbare ruimte. Daarom is het van belang dat de publiekstreckende middenstand zich kan blijven vestigen in de steden en niet wordt weggejaagd als gevolg van nieuw ontwikkelde grootwinkelgebieden aan de stadsranden. Ook dat is de verantwoordelijkheid van gemeentelijk beleid.

De bibliotheek

De bijeenkomst vond plaats in de nieuwe bibliotheek in Hengelo. Het gebouw aan het Beursplein ambieert het nieuwe stadscentrum van Hengelo te worden waarin talloze functies - niet alleen de bibliotheek - samenkomen. Rob Beerkens, architect bij het Hengelose bureau MAS-architectuur en ontwerper van de bibliotheek, gaf een rondleiding door het gebouw. De bibliotheek is overigens door de BNA (Bond van Nederlandse Architecten) in de ontwerpwedstrijd 'Mooiste gebouw in 2006' als het mooiste gebouw in de regio Oost aangewezen.

De foto's

Tijdens de avond werd een doorlopende presentatie getoond van de door Charis Buttner, student fotografie aan de AKI ArtEZ, gemaakte foto's van de openbare ruimte in geheel Twente.

locatie Openbare Bibliotheek, Beursstraat 34 te Hengelo
bezoekers circa 100 personen

Europaan 8 *discussie en expositie*

18 mei 2006

Europaan is een prijsvraag voor jonge architecten die om de 2 jaar wordt uitgeschreven. Het symposium, dat werd georganiseerd door de gemeente Enschede, het Architectuurcentrum Twente en European Nederland, stelde de vraag: 'Heeft het winnende plan Triade, dat in het kader van de architectenprijsvraag European 8 door Robert Verrijt en Floris Cornelisse is opgesteld, voldoende potentie om uitgevoerd te worden'.

Naast de winnende ontwerpers werd het woord gevoerd door stedenbouwkundige Albert Fien, architect Filip Delanghe en stadsstedenbouwer van Enschede Ton Schaap. De bijeenkomst werd geleid door Harry Abels, architect en programmaraadslid van het Architectuurcentrum Twente.

Albert Fien memoreerde kort de geschiedenis van European in Nederland en toont enkele voorbeelden uit vorige prijsvraagrondes van winnende inzendingen die inmiddels voor een deel zijn gerealiseerd. Eerder waren locaties in Almelo en Hengelo aan de beurt waarvan de planontwikkeling overigens nog niet is afgerond. Voor European 8 maakte Albert Fien deel uit van de jury.

Er zijn dit jaar voor 74 locaties in 19 landen in Europa prijsvragen uitgeschreven. Het thema voor dit jaar was Urbanity, stedelijkheid dus. In Nederland waren er 6 locaties aangewezen, in Alkmaar, Dordrecht, Haarlem, Tilburg, Zwolle en in Enschede. Voor de locatie in Enschede heeft een internationale jury 24 inzendingen beoordeeld. De locatie ligt aan de noordzijde van het centrum tussen de Molenstraat, de Nieuwe Schoolstraat en de Visserijstraat en kreeg het thema Mixed Salad mee. Het gebied heeft een gemengd karakter met grootschalige gebouwen en kleinschalige woningbouw. Hier bevinden zich de Volksuniversiteit, het gerechtsgebouw, het Leger des Heils en de ijzergieterij Sanders. Een aantal van de gebouwen en enkele waardevolle bomen zullen behouden moeten blijven.

Getuige de meeste inzendingen was het geen gemakkelijke architectonische en stedenbouwkundige opgave waarvoor pasklare oplossingen voorhanden waren. Slechts in enkele inzendingen werd uitdrukkelijk ingegaan op het studiegebied, waarvan het plangebied onderdeel uitmaakt en waartoe met name ook de spoorzone behoort. De inzendingen zijn in een

aantal categorieën ondergebracht: grid, streepjescode, slang, behang, groot gebaar, droom, etc. In de eindronde werden de onderling verschillende plannen vergeleken en beoordeeld. Het winnende plan van Cornelisse en Verrijt stak er met kop en schouders bovenuit. Het plan kenmerkt zich door een eenvoudige oplossing die echter slechts na lang zoeken en uitvoerige analyse gevonden kon worden.

De prijswinnende architecten Robert Verrijt en Floris Cornelisse lichtten toe hoe zij de opgave vooral ook vanuit het grotere geheel en de context van de stad benaderd hebben. Zo hebben zij bijvoorbeeld de geplande cultuurroute door het gebied geleid. Het plan wil de overgang zichtbaar maken tussen de rustige groene woonbuurt aan de noordzijde en het dynamische vernieuw(en)de centrum van Enschede ten zuiden van de locatie. Voor de ontworpen openbare ruimte is 'ontmoeten' als belangrijk thema genomen. Het oplossen van de tegenstrijdigheid van 'urbanity' met gewenste hoge woondichtheid, de gewenste groene uitstraling en het aanvullend programma wordt als uitdagende ontwerpogave opgepakt. Er wordt in het plan een verbinding gelegd tussen de aangrenzende hoogbouwprojecten en de noordelijke woonbuurt, waarbij de openbare ruimte gevoelsmatig meer bij de laatste aansluit. Een duurzame oplossing is mogelijk door uitwisselbaarheid van wonen en zakelijke dienstverlening en het zichtbaar opvangen van regenwater in het gebied. Een bewoner van het gebied vraagt zich naar aanleiding van de presentatie wel af hoe de voorgestelde hoogbouw zich verhoudt met het bestaande kleinschalige woonmilieu. Geantwoord wordt dat hiermee rekening is gehouden door de hoogbouw enigszins terugliggend ten opzichte van de straat te situeren.

Na de pauze licht Filip Delanghe het project Mariaplaats in Utrecht toe. Delanghe begeleidde de beide prijswinnaars tijdens hun studie in Delft en is lid van de ArchitectenWerkGroep (AWG) in Antwerpen en collega van bOb van Reeth. Van Reeth (1943, België) is praktijkhoogleraar Architectonisch Ontwerpen aan de faculteit Bouwkunde van de Technische Universiteit Delft sinds 2003. Hij ontwierp onder andere het Huis Roosmalen (!) in Antwerpen. De Langhe belicht de vijf ontwerpprincipes die het architectenbureau AWG hanteert. Zo vindt hij ontwerpen

in en voor de stad relevant. Hier 'staan zaken in de weg' waardoor interessante ontwerpogaven ontstaan. De toekomst moet in het gebouw niet onmogelijk worden gemaakt. Dit leidt tot een terughoudende opstelling van de ontwerper, het begrip 'intelligente ruïnes' doet zijn intrede: gebouwen moeten toekomstige ontwikkelingen technisch kunnen doorstaan. Terughoudendheid leidt ook tot 90% decor en 10% markante belangrijke gebouwen (landmarks). In één zin ziet hij het als zijn missie om cultuur te ontdekken die de plek heeft doen ontstaan en zodoende een herinnering te herbouwen. Ter verduidelijking kan van Reeth's ontwerpfilosofie dienen. Van Reeth over zijn aanstelling als hoogleraar: Binnen de leerstoel staat onderzoekend ontwerpen centraal, geheel in lijn met zijn opvatting dat architectuur het zoeken naar architectuur is. Duurzaamheid en historie zijn aspecten die hij erg belangrijk vindt bij het ontwerpen. Volgens Van Reeth moeten architecten gebouwen zodanig ontwerpen, dat ze 400 jaar mee gaan en slopen niet nodig is. Dat betekent onder andere dat de stedenbouwkundige footprint van een gebouw goed doordacht is en past bij de bestaande situatie, maar ook dat het casco anticipeert op toekomstige veranderingen en het milieu veel aandacht krijgt. Deze benadering wil hij zijn studenten bijbrengen. Volgens hem kijken die vaak teveel naar de actualiteit en hebben ze weinig kennis van de geschiedenis. Hij stimuleert studenten daarom zich te verdiepen in de architectuurgeschiedenis. In de masterfase verzorgt hij projectonderwijs waarin het bestaande bouwblok en de verandering van het binnenterrein van privé naar publiek onderzocht wordt.

De opgave bij het project Mariaplaats was het bouwblok te herstellen. Mariaplaats was ooit een immuniteit in de stad, waar de kannunik het voor het zeggen had. Geheel in tegenstelling tot wat heden ten dage gebruikelijk is, was destijds de buitenzijde bedoeld voor de huisvesting van personeel en voor ondersteunende functies, de binnenzijde (het verborgene) als residentie voor "de heren". De schoonheid zat als het ware aan de binnenkant.

Ton Schaap houdt zich als stadsstedenbouwer in Enschede bezig met de toekomstplannen voor de spoorzone. Hij toont enkele ontwikkelingsvarianten voor dit gebied dat zich uitstrekt langs het spoor vanaf het Schuttersveld terrein (meubelplein) tot aan

ArchitectuurcentrumTwente

het Rock'n'Popmuseum in Gronau

de Polaroid locatie. Deze varianten worden op de avond voor het eerst publiekelijk getoond. Het plan van Verrijt en Cornelisse acht hij zo waardevol dat het in de variantenstudie eenvoudig is 'ingemonteerd'. De studie laat de ongekende mogelijkheden voor Enschede zien en het belang van een bredere invalshoek en integrale afweging van voor- en nadelen van bepaalde keuzes. Wethouder Roelof Bleeker sluit de bijeenkomst af met het bedanken van de sprekers voor hun gewaardeerde inbreng en het publiek voor zijn aanwezigheid.

locatie Gobelinzaal in het Rijksmuseum Twenthe te Enschede.

De expositie van alle inzendingen voor European Enschede, is vervolgens tijdens het Balenfestival te zien geweest in een leegstaande winkel aan de Roomweg in Enschede.

bezoekers

discussie circa 150 personen

expositie circa 250 personen

Grenzeloos Bouwen - Bauen ohne Grenze *lezing*

8 juni 2006

Op 8 juni j.l. kwam in het Rock'n'Popmuseum in Gronau het Duitse en Nederlandse bouwen aan de orde. Aanleiding was het veelvuldig grensoverschrijdend wonen over en weer zoals dat zich de laatste decennia voordoet. Naast sprekers die de verschillen en overeenkomsten zouden behandelen had het Architectuurcentrum Twente samen met de BDA Bund Deutscher Architekten Münster / Münsterland ook enkele architecten uitgenodigd om ideeën te presenteren die een voor beide culturen aangenaam woonklimaat zouden kunnen opleveren.

Karl-Heinz Holtwisch, de burgemeester van Gronau die met zijn bouwkundig-ingenieurs verleden met kennis van zaken sprak, wees op de gesignaleerde effecten van de emigratie en de risico's van de zich ontwikkelende Nederlandse enclaves op het Duitse grondgebied. Integratie is volgens de burgemeester van belang voor een succesvolle en duurzame emigratie. Alleen maar in Duitsland wonen en in Nederland blijven werken en naar school gaan, is dan niet de juiste weg. Professor Franz-Jozef Hoing (van de Fachhochschule te Münster) gaf veel aandacht aan de historische landschappelijke

en stedenbouwkundige ontwikkelingen in Nord-Rhein Westfalen en de niet benutte mogelijkheden voor moderne architectuur en stedenbouw. Hij signaleerde dat ieder dorp en stad in Nord-Rhein Westfalen omvangrijke woningbouwgebieden wil ontwikkelen, waarschijnlijk in de hoop een graantje mee te pikken van de 2500 Nederlanders die zich hier jaarlijks in de grensstreek vestigen.

De Nederlandse architect Jan Timmer uit Winschoten is bezig geweest met de Blauwe Stad in Groningen en een gelijksoortig idee in Duitsland. In Nederland is het project nu in uitvoering genomen, in Duitsland kreeg men geen vaste grond onder de voeten. Deze ervaring geeft duidelijk de verschillende kijk op het gezag aan in Duitsland en Nederland. Men zal in Duitsland nu wel spijt hebben dat men niet heeft willen meedenken, gezien het ontstane verschil in grondprijzen die in Nederland nu een factor 3 à 4 hoger liggen.

De twee jonge Nederlandse architecten Michiel de Wit en Hein Jan Geerdink van het bureau DWGproject uit Enschede gaven hun vernieuwende zienswijze op bouwopgaven buiten de stad, kleine toevoegingen in het landschap, wars van bestaande conventies. Door hen werd ook opgemerkt hoe belangrijk een kelder onder een huis wordt gevonden, reden om deze te nemen als basis voor een verder vrij in te vullen architectuur.

Zo wordt een gemeenschappelijke basis gemaakt voor zowel de Duitse als de Nederlandse architectuur.

De twee Duitse afgestudeerde bouwkundigen Marc Matzken en Heiko Kampherbeek gaven een presentatie van een ontwikkelde methodiek om te komen tot een ordeningssysteem voor de stad, waaruit de uitgangspunten voor bebouwing kunnen worden afgeleid (een zgn. 'decoder'). De link met het thema was de locatie van hun studieobject: het Duitse Nordhorn, vlakbij de grens met Nederland.

Het muzikale intermezzo door de TommyCats uit Enschede.

locatie Rock'n'Popmuseum, Udo-Lindenberg-Platz 1, Gronau (D)

bezoekers circa 150 personen

24

Dag van de Architectuur Verboden terrein

24 juni 2006

Rond, in en op de zendmast te Markelo werd de Twentse Dag van de Architectuur gehouden. Deze 187 meter hoge toren (inclusief antennes) is sinds 1958 een beeldbepalend gebouw voor Markelo en verre omgeving. Op de Dag van de Architectuur is de toren voor eenmaal voor het publiek opengesteld geweest en daarmee sloot de manifestatie aan op het landelijke thema: Verboden terreinen.

Tussen 11.00 en 16.00 uur konden bezoekers met de relatief kleine lift omhoog tot aan de 21e verdieping. Per kwartier mochten van de brandweer maximaal 18 bezoekers tegelijk in de toren aanwezig zijn. De belangstelling overtrof alle verwachtingen en om 8 uur 's morgens stonden de eerste buurtbewoners al op de deur te kloppen. Het aanvangstijdstip werd dan ook vervroegd en toen op 17.00 uur de laatste bezoekers naar beneden kwamen waren er in totaal bijna 500 mensen in de toren geweest. Het aantal bezoekers aan de voet van de toren was echter het driedubbele geweest en velen moesten dan ook teleurgesteld worden.

Toch waren diegenen die niet meer de toren op mochten of die de rij wachtenden te lang vonden niet helemaal voor niets gekomen, want rond de voet van de toren was een gevarieerde informatiemarkt ingericht. Hier werden onder andere de geschiedenis over de bouw van de toren getoond maar ook de huidige nieuwbouwplannen voor hoogbouw in Twente met daarbij een primeur: de hoogste woontoren van de regio (100 meter hoog) die aan de Boulevard in Enschede zal gaan verrijzen. Meeste aandacht kregen de 21 inzendingen voor de ideeënprijsvraag voor een nieuwe toekomst van de zendmast, binnengekomen na een oproep daarvoor in de Twentsche Courant Tubantia en op de uitnodigingen aan 2.000 adressen van het mailbestand van het architectuurcentrum. Het publiek én professionele ontwerpbureaus in Twente waren uitgenodigd om een ontwerpidee in te zenden. De deskundige jury, bestaande uit Herman Naarding, inspecteur Toren- en Mastinfrastructuur bij Novec, architect Paul van der Jeugd en architect en voormalig deken van de BNA Johan Schepers (beide architecten zijn ook lid van de Programmaraad), had zowel een winnaar uit de publieksinzendingen (Rik Kreijkes uit Rijssen) als een winnaar uit

de professionals gekozen (Maarten Douwe Bredero, architect te Deventer). De winnaars kregen een ballonvaart aangeboden.

locatie zendmast Markelo, Larenseweg 58 te Markelo

bezoekers circa 1375 personen (waarvan circa 500 daadwerkelijk op de mast)

Architectuur in Hengelo boekpresentatie

13 juli 2006

Op initiatief van de woningcorporatie HBS Ons Belang in Hengelo is het boek 'Architectuur in Hengelo - thuis in de stad' ontwikkeld dat op 13 juli werd gepresenteerd. Gedurende twee jaar heeft Peter van Roosmalen van het Architectuurcentrum Twente, samen met Evert-Jan Krouwel van de Monumentencommissie Hengelo, Harry Rupert, directeur-bestuurder van HBS Ons Belang en René Ekelmans, bestuurder van HBS Ons Belang selecties gemaakt van woningbouwprojecten die in het boek zijn opgenomen. Daarbij zijn veel nieuwe feiten aan het licht gekomen die uitgebreid behandeld worden in de toelichting op de projecten zoals jaartallen, architecten, architectuurstijlen, opdrachtgevers en sociale relaties tussen bewoners. In het boek is als bijlage een 55 km lange fiets- en wandelroute opgenomen die langs de projecten voert.

Hengelo

ArchitectuurcentrumTwente

Woonprijs Twente Prijsvraag

22 september 2006

De Regio Twente heeft met als thema 'binnenstedelijk bouwen' een prijsvraag uitgeschreven voor het beste bouwproject dat in 2005 binnen een dorp of stad gerealiseerd werd. De jury bestond uit drie leden: Henk Zijm, rector magnificus UT, Peter van Sonderen, directeur van AKI ArtEZ en Peter van Roosmalen, coördinator van het Architectuurcentrum Twente. Winnaar was de gemeente Almelo met een door architect Paul van der Jeugd uit Enschede ontworpen woningbouwproject aan de Tuinstraat in Almelo. Aan de gemeente werd een door kunstenaar Filip Jonker ontworpen bokaal uitgereikt en werd een bedrag van € 10.000,- uitgekeerd ter besteding aan een object dat in de directe nabijheid van het winnende project wordt geplaatst.

ArchitectuurcentrumTwente

Geslaagd Ontwerp expositie

30 september - 21 oktober 2006

Deze jaarlijkse tentoonstelling, inmiddels de achtste op rij, laat toonaangevend afgstudeerwerk zien van jonge ontwerpers die een opleiding hebben gevolgd binnen Nederland (architectuur, industrieel ontwerpen, landschapsarchitectuur, stedenbouw en interieur) en waarvan de ontwerper of het ontwerp een relatie heeft met Twente. De afgelopen jaren deden gemiddeld 20 net afgestudeerde studenten mee. De expositie werd ingeleid door Gerrit Schilder, voorzitter BNI. De opening werd opgeluisterd door Broodje Dinyshow en de disc-jockeys Taperuis en Southern Depot. De expositie in 2006 werd ditmaal gehouden in Enschede, in een leegstaande winkelruimte aan het H.J. van Heekplein en kende de volgende deelnemers:

CABK- kunstacademie Zwolle

- Annita de Kroon, Kampen
- Simone Falkema, Heerenveen
- Ton Cuijten, Enschede
- Titia Slotman, Zwolle
- Lotte Hogeman, Zwolle
- Juliet Wong, Kampen
- Marieke Egberts, Zwolle

HKA- kunstacademie Arnhem

- Marije Kalshoven, Arnhem
- Phillip Wanders, Arnhem
- Jarah Stoop, IJmuiden
- Marjolein te Hoopen, Tubbergen
- Jozephine Duker, Arnhem
- Willem van Landeghem, Arnhem

AKI- Kunstacademie Enschede

- Ingeborg Handgraaf, Enschede
- George Kroeze, Zwolle
- Floris Wesseling, Nijverdal
- Max Groenendijk, Enschede
- Stijntje Pet, Enschede
- Peter Jacobs, Enschede

Academie van bouwkunst Arnhem

- Heidi Fuchs, Den Bosch
- Judith Engbers-Lansink - Oldenzaal

- Heinjan Geerdink, Enschede

Saxion Hogeschool Enschede - bouwkunde

- Paul Klotz, Enschede

- Sebastiaan Jansen, Enschede

Universiteit Delft - bouwkunde

- Wieteke Nijkraake, Hengelo

locatie H.J. van Heekplein te Enschede

bezoekers circa 500 personen

Boven alle Peil discussie en workshop

26 oktober 2006

Naast veel fascinerende en voor veel aanwezigen nieuwe informatie over de waterhuishouding in Twente, was er ook veel inspiratie op te doen over hoe nieuwe waterconcepten kunnen worden vormgegeven. Stefan Kuks, vice-voorzitter van het dagelijks bestuur van het Waterschap Regge en Dinkel, gaf in vogelvlucht de historie van het Twentse landschap weer waarbij met aansprekend beeldmateriaal de rol van het water werd toegelicht. Waterspecialist Hiltrud Pötz, architect bij het bureau OPMAAT, kon het publiek enthousiast maken over de vele mogelijkheden om nieuwe waterconcepten in vooral stedelijke omgevingen vorm te geven. Piet Ziel, landschapsarchitect bij Royal Haskoning en lid van de programmaraad van het Architectuurcentrum Twente, heeft het dan ook in zijn introductie van de avond over 'water van last tot lust'.

Stefan Kuks vice-voorzitter dagelijks bestuur van het Waterschap Regge en Dinkel.

Kuks spreekt over het beeld van water in Twente, de klassieke waterwerken, het Waterschap in Twente, Ruimte voor water en Twentse voorbeelden van stedelijk waterbeheer. Twente heeft klassieke waterwerken, heeft geen overlast van zee en rivieren, de zwakke plekken zijn het water uit de lucht en al het water stroomt in noordelijk richting naar het IJsselmeer. Water in Twente is verstopt in houtwallen en in de stad; in Enschede is de waterloop verdwenen. Het lage gedeelte van Nederland wordt bemaald en elk niveau is artificieel gecreëerd, met als resultaat dat Nederland een erfenis heeft aan schitterende bouwwerken. Er vindt een evolutie plaats in het waterbeheer

25

van Nederland, de transitie vindt plaats rond 1970, 1985 en 1998. Kwaliteitsbeheer start naast het klassieke kwantiteitsbeheer, waterschappen verbreden expertise, en er is een aanzet tot schaalvergroting.

Waar staan we nu in 2006? Grote wateropgaven: EKW (ecologische kwaliteit verbeteren) en VVB2I (ruimte voor water maken). In de Structuurdiscussie over het middenbestuur in Nederland hoort men de suggestie om de Waterschappen op te heffen; er is een roep om meer kostenbeheersing.

Nederland is het waterputje van Europa. Hierdoor is het moeilijk om de waterkwaliteit te verbeteren. Watertaken zullen dus altijd blijven, en er moet altijd energie in worden gestoken anders gaat het niet goed. Bestuurlijke samenwerking tussen provincies, waterschappen en gemeenten moet optimaliseren.

Er wordt hier door Waterschap Regge en Dinkel voortdurend aan gewerkt, maar voor het publiek is dit niet altijd zichtbaar. Kuks spreekt over een maximale inspanning, een samenwerking met landschapsarchitecten en het aandacht geven aan een studie ruimtekwaliteit. Als voorbeeld geeft hij aan dat bij het bouwen in risicogebieden er een compensatie gemaakt moet door een gebied elders af te graven. Er moet dan samen naar een alternatieve bouwlocatie gezocht worden of de bouwlocatie in risico gebied handhaven en beschermen. Kuks toont als voorbeeld het gebied van de Bornse Maten met de gevolgen als de samenwerking niet optimaal is.

Volgens Kuks moet het stedelijke waterbeheer een integraal onderdeel vormen van het watersysteem (afwenteling voorkomen): waterschappen nemen stedelijk waterbeheer over. Kansen voor stedelijke projecten benutten met de omloopleidingen die gemaakt zijn zodat water niet in de stad komt (bijv. Roombeek in Enschede, Berfelobeek - Hart van Zuid in Hengelo, Almelse Aa). De toename van harde oppervlakken kan regenwater via rioolstelsel naar dichtstbijzijnde wadi brengen, een ondergrondse drainage systeem.

Bergingscapaciteit rioolstelsel verbeteren en regenwater afkoppelen. Hij laat ook kleinschalige Twentse voorbeelden in diverse woonwijken van Twente zien, met een grasdak wat het water langer vasthoudt.

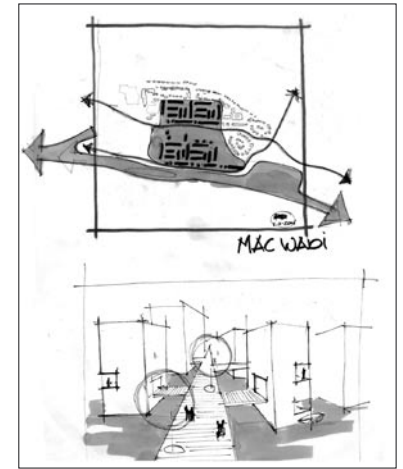
Hiltrud Pötz architect en waterspecialist bij buro opMAAT en auteur van het boek 'Zichtbaar, tastbaar, zinvol, de integratie van natuur en techniek in de vormgeving van stedelijk water'.

Hiltrud Pötz ziet water als iets positiefs, heeft het over geven, heen en weer, vorm, idee, gieten, structuur. Het moet als opmaat een wisselwerking van materiaal en vorm zijn. Daarna leven en waarde inzien en er wat mee gaan doen. Je moet goed om je heen kijken zegt ze, wat kan je toevoegen? Ze heeft het ook over lef. Op een overzichtkaart zien we alternatieven om problemen te verhelpen. Drinkwaterbesparing moet een goede voorlichting hebben, met name over de waterbesparende technieken, zoals in waterbesparende armaturen, WSS-toiletten en substitutie drinkwater door ander water. Dit laatste kan bestaan uit regenwater, grondwater, oppervlaktewater en gezuiverd afvalwater. Pötz laat veel voorbeelden zien hoe water een rol kan spelen in het stedenbouwkundige ontwerp, hoe bewoners water kunnen beleven en hoe water tot een verrijkend en aantrekkelijk element in onze woonomgeving kan worden. Ze toont de volgende projecten: het gebouw van Rijkswaterstaat in Terneuzen, de Potsdammerplatz in Berlijn, een woningbouwproject in de wijk Polderdrift Arnhem, de Zuidas in Amsterdam, de rietveldjes in de Erasmusgracht in Amsterdam en het Minneart gebouw in Utrecht.

Piet Ziel leidt de discussie. Er worden veel vragen door het publiek gesteld o.a. dat het water voor de CV geen drinkwater moet zijn, het antwoord hierop is dat het water al gecirculeerd wordt. En een mevrouw vindt dat de bomen in de wijk niet in een rij moeten staan maar dat ze kris kras geplant moeten worden voor een natuurlijker aanblik. Een andere opmerking/vraag uit het publiek was dat er de afgelopen 30 jaar veel viaducten zijn gemaakt en dat dit veel veranderingen in de waterstanden met zich meebrengt. De Anninksbeek is hierdoor verdwenen. Stefan Kuks antwoordt hierop: doordat er ontzettend veel gegraven wordt, ontstaan er dus ook gigantische neveneffecten. Nu wordt er gelukkig integraal gedacht en wordt er gezocht naar redelijk duurzame oplossingen.

Een andere vraag betreft de prijsverhouding; wat levert het op aan rendement, en komen de kosten voor de burger, ondanks dat het mooi is? Hiltrud Pötz zegt dat je in een vroeg stadium bij het proces moet zijn, dit kost alleen energie in werken, voor het

woonhaven

ArchitectuurcentrumTwente

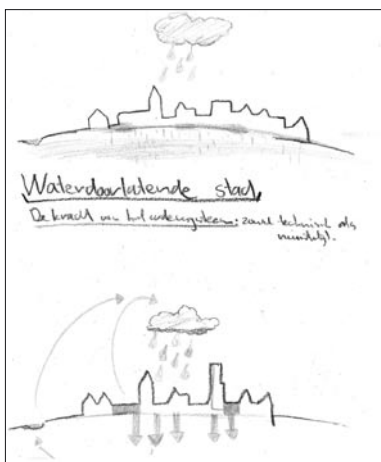

woonpark

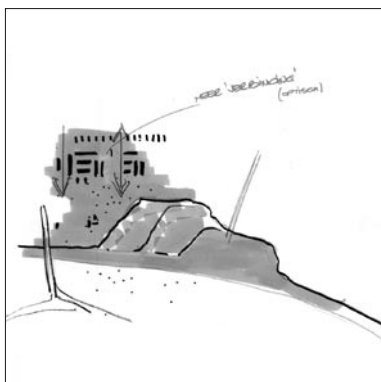
zelfde geld kun je dan veel mooie dingen doen.

percolator

Piet Ziel sluit de discussie af door de hoop uit te spreken dat het verhaal van Hiltrud Pötz veel vooroordelen kan wegnemen.

Architectuurcentrum Twente

jachthaven

Wanda Roskam, landschapsarchitect en lid van de programmaraad van het Architectuurcentrum Twente.

Wanda introduceert vervolgens de ontwerpworkshop voor zaterdag 11 november. De workshop zal begeleid worden door collega landschapsarchitecten Piet Ziel en Hendrik-Jan Teekens. De deelnemers kunnen één dag zelf aan de slag op locatie. De deelnemers kunnen kiezen voor de huis-straat-wijk-groep of de wijk-stad-land-groep. De workshop wordt bij de Waarbeek gehouden en de locatie de Zwaaihoek is op loopafstand. Wanda laat veel oplossingen zien. Haar laatste dia laat een droog gekomen betonnen waterloop in een woonwijk zien met een bruggetje erover. Een voorbeeld dat roept om aan de slag te gaan!

locatie De Waarbeek, Hengelo

bezoekers circa 100 personen

De workshop

Twintig deelnemers gingen op zaterdag 11 november aan de slag. Opmerkelijk was de samenstelling van deze groep met veel uiteenopende kwaliteiten. Daardoor konden al snel visies op verschillende schaalniveaus, maar steeds binnen het kader van een grotere gebiedsontwikkeling, ontstaan. De ideeën die werden geopperd en ook concreet gemaakt werden middels tekeningen, schetsen en notities, hebben een dusdanige, zinvolle betekenis dat het Architectuurcentrum Twente besloten heeft om deze resultaten te bundelen en van een toelichting te voorzien. Op deze wijze kunnen instanties als het Waterschap Regge en Dinkel maar ook de lokale overheden en andere bij water betrokken partijen, hun voordeel doen met hetgeen betrokken burgers op een vrije zaterdag bedacht hebben.

Gedurende enkele weken is na afloop van de workshop het resultaat (de tekeningen met een toelichting) te zien geweest in het Architectuurcentrum Twente in Enschede.

locatie De Waarbeek, Hengelo

deelnemers 20 personen

Expertmeeting

Habitat - Proeftuin Twente

15 november 2006

Als afsluiting van de manifestatie Proeftuin Twente - waarin kunstenaars op zoek gingen naar de identiteit van Twente - is op 15 november 2006 een expertmeeting georganiseerd waaraan alle Twentse gemeenten deelnamen (Proeftuin Twente was een langlopend project; een initiatief van Kunstvereniging Diepenheim waarin het Architectuurcentrum Twente participeerde). Tijdens de meeting is getracht de samenwerking tussen de verschillende gemeenten te intensiveren waarbij op basis van gemeenschappelijk belang een aanzet is gemaakt voor een Twentse route waarin verschillende gemeentegrensoverschrijdende en identiteitsbepalende aspecten worden gekoppeld. Het project zal een vervolg krijgen.

locatie Rijksmuseum Twenthe, Enschede

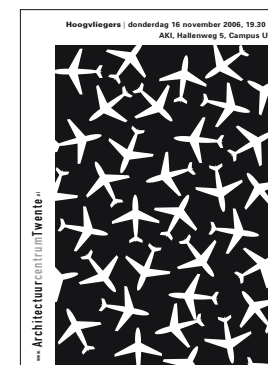
deelnemers circa 40 vertegenwoordigers van de Twentse gemeenten, Waterschap Regge en Dinkel, vormgevers van diverse disciplines, Provincie Overijssel e.a.

Hoogvliegers - over de toekomst van het Vliegveld Twenthe masterclass

16 november 2006

Waar krijg je die kans? 400 hectares invullen met wilde, groene, rode of commerciële plannen. Zestien studenten kregen die kans. De voormalige Vliegbasis Twente, binnenkort Enschede Airport Twente, ligt in de stedendriehoek Enschede, Hengelo, Oldenzaal. Met het opheffen van de militaire functies wordt gezocht naar een nieuwe invulling van het gebied.

Drie dagen hebben de studenten rondgezworven over de

doorgaans hermetisch gesloten terreinen van de Vliegbasis Twente. Onder leiding van 'masters' zijn ze aan de slag gegaan om met vijf opgegeven scenario's hun ideeën voor een nieuwe invulling van dit prachtige gebied vorm te geven.

Het programma is ontwikkeld door een werkgroep, samengesteld uit zes leden van de Programmaraad van het Architectuurcentrum Twente. Dit waren: Andre Bijkerk, Paul van der Jeugd, Ruud van der Koelen, Piet Ziel, Peter Timmerman, Robert ten Dam. Aanvankelijk was de manifestatie in het voorjaar van 2006 gepland. Op dat moment kreeg de uitvoering onvoldoende steun van de omliggende gemeenten. Voor met name Enschede stond een door hen te steunen en door het Architectuurcentrum Twente uit te voeren (alternatief) project op gespannen voet met hun eigen planontwikkelingen. Toch vond de werkgroep het belang van een onafhankelijke masterclass (juist nu) erg groot en meende dan ook dat doorgang moest plaatsvinden. Uitstel naar het eind van 2006 gaf aan de omliggende gemeenten voldoende ruimte om het project te kunnen ondersteunen.

De masterclass vond plaats op 6, 7 en 8 november 2006. De resultaten werden op 16 november aan het publiek getoond.

Na een intensieve voorbereidingsperiode waarin de relevante opleidingen zijn benaderd om studenten voor het thema te enthousiasmeren, hebben zich uiteindelijk 12 studenten opgegeven, afkomstig van vijf verschillende opleidingen op universitair en hbo-niveau.

Door de werkgroep waren vijf scenario's ontwikkeld waaruit de studenten konden kiezen.

- 1 Airport Twente: een vliegveld dat vier miljoen passagiers per jaar verwerkt en waar iedere zes minuten een vliegtuig opstijgt.
- 2 Kleinschalig vliegverkeer: voor zakenverkeer, charters en sportvliegers.
- 3 Vrijstaat: geen vliegveldfunctie maar gebruik voor evenementen en toerisme
- 4 Ecologie: geen vliegveldfunctie maar een invulling als landschapspark.
- 5 Metropolis: een zakenvliegstrip en tevens het supercentrum van de Netwerkstad Twente.

De volgende combinaties werden gemaakt:

Ecologie

- **Eric Bovekerk** WUR
Grebbeveld 20, 6702 PB Wageningen
- **Meike Sehr** AKI
Waagestrasse 2, 48599 Gronau
- **Iris Geiger** AKI
Schwalbenweg 3, 48499 Salzbergen

Metropolis

- **Richard Hereijgers** WUR
Hoogstraat 71^A, 6701 BP Wageningen
- **Christiaan Zandstra** Saxion Bouwkunde
Porseleinvlinder 2, 7534 MH Enschede
- **Michael Lubbers** TU-Delft bouwkunde
Van Merlenstraat 79 ^{II}, 2518 TD Den Haag
- **Robert Wienk** Saxion ROP Planologie
Deldenerstraat 175, 7555 AB Hengelo

Vrijstaat

- **Lisa Paweletz** AKI
Waagestrasse 2, 48599 Gronau
- **Alexandra Brinker** AKI
Gartenstrasse 13, 49744 Geeste
- **Renske Herder** Universiteit Twente
Toekomststraat 11, 7511 KS Enschede
- **Nienke Visschers** Saxion ROP Planologie
De Hofvoogd 1, 7271 ZP Borculo
- **Patrick Kalma** TU-Eindhoven architectuur
Tinelstraat 37, 5654 LS Eindhoven

De studenten werden tijdens de drie dagen durende masterclass ondersteund door de werkgroepleden en ze werden geïnspireerd door de drie uitgenodigde masters. De masters waren:

- Peter de Ruyter** *landschapsarchitect* bij Alle Hosper te Haarlem
Pieter Jannink *stedenbouwkundige* bij Must te Amsterdam
Ad Bogerman *architect* bij SBH Architecten te Arnhem.

presentatie/discussie in hal AKI ArtEZ

Joost van Ettikhoven

ArchitectuurcentrumTwente

Op 16 november zijn de resultaten van hun inspanningen aan het publiek getoond. Er was een ongewoon hoge opkomst (ruim 120 bezoekers). Ieder ontwerpteam kreeg twintig minuten voor hun presentatie en toelichting. Het publiek was in vier groepen onderverdeeld en na iedere twintig minuten vond er een changement plaats, waarna de volgende presentatie begon. Als vierde onderwerp was Joost van Ettikhoven, student van TU-Delft uitgenodigd met een presentatie van zijn afstudeeronderwerp: de transformatie van het militaire vliegveld Soesterberg tot een duurzaam en energiezuinig vakantiepark. Zijn presentatie sloot goed aan bij het onderwerp van de masterclass. Het publiek kreeg telkens de gelegenheid om na de afzonderlijke presentaties vragen te stellen.

De uitwerking van het scenario Metropolis kreeg wellicht de meeste aandacht vanwege de spectaculaire mogelijkheden die het bood. Uitgaande van een toenemend aantal zeespiegelvluhtelingen, was door de studenten een ontwikkeling geschetst over een periode van 100 jaar. Dit resulteerde in een Manhattanachtige city met veel hoogbouw en met de behoudeniswaardige groenelementen als een soort Centralpark. De omliggende gemeentes werden daarin suburbs. Het scenario Ecologie kreeg vooral veel waardering vanwege het behoud van de natuur in het gebied en de ontwikkeling als een landschapspark waarin veel aandacht was voor het water. Zo werd de 3 kilometer lange landingsbaan als een waterloop ontworpen om op een zichtbare manier het vele water in het gebied te reguleren en in een nieuw te vormen waterbekken te filteren tot schoon en herbruikbaar water. In het scenario Vrijstaat - dat door de studenten onder de naam Het Plein van Twente was uitgewerkt - stond het recreatieve gebruik van het gebied centraal. De toegankelijkheid van het terrein voor uiteenlopend publiek werd op tal van manieren uitgewerkt waarbij sportieve elementen de hoofdtoon voerden. Een te behouden vliegveldfunctie was er alleen voor het geruisloze zweefvliegen.

Na afloop van de presentaties volgde een slotwoord van de twee aanwezige masters: Pieter Jannink en Ad Bogerman. Beiden spraken hun waardering uit voor de geweldige inzet die

De drie ontwerpgroepen

de studenten hadden getoond en de opmerkelijk resultaten die zij in zo korte tijd wisten te bereiken. Zij stelden vast dat een door de overheid te maken keuze voor de verdere ontwikkeling van het gebied verstrekken gevolgen zal hebben en voor de lange termijn invloed zal hebben op de gehele regio.

Zij adviseerden dan ook om in de eerste planfase veel tijd te nemen en geen overhaaste beslissingen te nemen. De door de studenten aangegeven mogelijkheden zullen volgens hen een goede inspiratie kunnen zijn. Volgens Pieter Jannink heeft het gebied een enorme potentie en zijn de kansen voor de regio uniek. Hij stelde dan ook voor om op het moment dat het vliegveld daadwerkelijk wordt overgedragen een groot feest te organiseren op de landingsbaan.

Het aanwezige raadslid van de fractie Groen Links van de gemeente Enschede stelde voor om ook voor de gemeenteraad een presentatie van de masterclassresultaten te geven.

De gemeenteraad heeft dit voorstel overgenomen waarna de studenten aan de raadsleden nogmaals een toelichting hebben gegeven op hun ideeën. Ook de regionale omroep RTV-Oost heeft belangstelling getoond voor een op te nemen programma over de masterclassresultaten. Daarmee is het belang van de door het Architectuurcentrum Twente georganiseerde masterclass breed erkend.

De ontwerpen van de studenten zijn enige tijd geëxposeerd in het Architectuurcentrum Twente en zijn - compleet met powerpointpresentaties - op de website te zien.

locatie Zowel de masterclass als de presentatie vond plaats in de AKI ArtEZ, academie voor beeldende kunst en vormgeving aan de Hallenweg 5 op de Campus UT te Enschede.

bezoekers circa 120 personen

30

In samenwerking met het Architectuurcentrum Twente heeft het AtelierOverijssel de transformatie van boerenerven zowel in de 'breedte als de diepte' benaderd. Als werkvorm werd gekozen voor het samenbrengen en uitwisselen van kennis.

Als eerste werd een serie werkateliers opgebouwd rond thema's als VAB's (Vrijgekomen Agrarische Bebouwing), nieuwe erven, rood-voor-rood, wat kunnen we leren van de nieuwe landgoederen, etc.. Dit leidde tot noties van ruimtelijke kwaliteit (en hoe die te implementeren) bij de transformatie van de boerenerven. Deze noties vormden de input van een grootse ervenmanifestatie, die op 29 november 2006 werd gehouden. Het project werd geadresseerd aan de diverse organisaties en individuen die een rol spelen bij het tot stand brengen van erven met ruimtelijke kwaliteit. Dit is een brede doelgroep van initiatiefnemers, (boeren)adviseurs en rentmeesters - die een belangrijke rol spelen aan de keukentafel - en de diverse overheidsorganisaties die een rol spelen bij het stimuleren, faciliteren en toetsen van de erftransformaties.

De manifestatie vond plaats op het erf Dunnewind nabij Varsen (Ommen). Circa honderd deelnemers werden tijdens de manifestatie opgesplitst in vijf groepen (de 'huizen') waar zij onder leiding van een gespreksleider telkens twee cases bespraken en becommentarieerden waarbij aanbevelingen werden geformuleerd die van belang zijn bij het ontwerpen en de procesgang.

locatie Erf Dunnewind, Varsen

deelnemers circa 100 bestuurders, ambtenaren, boeren, architecten, landschapsarchitecten, adviseurs e.a.

ArchitectuurcentrumTwente

HOE ONOOGELYKER
BELANGRIJKE

Architectuurcentrum Twente

Deurningerstraat 6, 7514 BH Enschede

tel 053 483 7985

fax 053 431 2490

e-mail info@architectuurcentrumtwente.nl

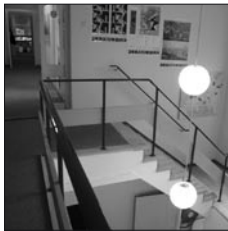
www architectuurcentrumtwente.nl

tekst Tom de Vries e.a.

grafische vormgeving Jo Molenaar, deel 4 ontwerpers, Enschede

fotografie omslag Agnes Booijink, Hengelo

fotografie binnenwerk Caris Buttner, Jo Molenaar, Jet Broekstra, e.a.

voorzijde omslag industrieel erfgoed: Holec, Hengelo

achterzijde omslag stal boerderij Twickel

